

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

HET RECHT TOT ANTWOORD

In het Belgisch Staatsblad van 8-7-1961 verscheen de wet van 23-6-1961. Ze regelt het recht tot antwoord. Artikel 10 is bondig. Het ruimt artikel 13 van het decreet van 20 juli 1831 op de drukpers en de wet van 14 maart 1855 uit de weg.

Waarom die opruiming en die nieuwe tekst ?

Om die vraag te beantwoorden hoeft — eerst — de toestand onderzocht te worden die bestond vóór de nieuwe wet.

Het decreet van 20 juli 1831 en de wet van 14 maart 1855 stelden allerlei problemen. We zullen deze onderzoeken. Daarbij zullen we nagaan of — en in hoeverre — thans daarvoor een oplossing werd gevonden.

I. Toestand vóór de wet van 23-6-1961.

Het is onnodig hier de belangrijke rol van de pers in onze gemeenschap te onderlijnen. In de democratie is die rol, in grote mate, bepaald door de drukpersvrijheid. Deze is een wapen, dat op allerlei wijze kan worden aangewend : ten goede of ten kwade.

Meerdere vrijheden proclameren betekent mogelijke tegenstellingen scheppen.

Aldus kan persvrijheid in strijd komen met de persoonlijke vrijheid. Bij deze conflicten rijst de vraag naar het waardeoordeel. Aan welke vrijheid dient de meeste waarde toegekend te worden ?

Hoe kan, althans, een gewenst evenwicht worden bereikt ?

In hoeverre betekent persvrijheid bv. immuniteit t.o.v. persoonlijke aanvallen, eerroof, laster, leugen, zedenbederf ?

Die vraag onderzoeken betekent de noodzakelijkheid erkennen van beperkingen der drukpersvrijheid.

Op deze erkenning was artikel 13 van het decreet van 1831 gesteund.

Het schiep het recht tot antwoord in onze wetgeving.

M. Delaure, lid van de « Conseil des Cinq Cents », noemde — op 24 prairial jaar IV — het recht tot antwoord een « regularisatie » van de persvrijheid (1).

Dit « regularisatie »-amendement werd verworpen.

Napoleon, wegens andere beslommeringen of wegens politieke overwegingen, vergat een wel omlijnd juridisch kader te voorzien voor de pers. Tijdens de Restauratie (wetten van mei en juni 1818 op de drukpers)

werden de dagbladen verplicht bepaalde mededelingen van dragers van het openbaar gezag op te nemen. Die wetgeving ignoreert echter het recht tot antwoord (2).

Artikel 11 der wet van 25-3-1822 voorziet dit recht voor het eerst.

Dit artikel heeft voor ons reeds vertrouwde klanken (3).

Het Nationaal Congres hecht belang aan het beginsel der drukpersvrijheid. Een commissie houdt zich speciaal met de studie van het statuut der pers bezig. Een ontwerp van decreet wordt neergelegd op 19-5-1831. Artikel 11 daarvan erkent het recht tot antwoord.

De tekst is geput uit de Franse wetgeving. M. Barthélemy verklaart dit uitdrukkelijk ter zitting van 19-7-1831. Aldus ontstond artikel 13 van het decreet van 20-7-1831.

Gedurende honderddertig jaren heeft dit decreet, daarbij geholpen door de rechtspraak en de rechtsleer, de stormen van de geschiedenis getrotseerd.

Dit althans, onafgezien een interpretatieve wet van 14-3-1855.

Daartoe gaf aanleiding een meningsverschil tussen ons Hof van Cassatie en de Hoven van Beroep te Luik en Brussel (4). Het standpunt van het Hof van Cassatie werd door de wetgever in gezegde wet bijgetreden (5).

Vóór de wet van 23-6-1961 beheersde artikel 13 van het decreet van 20-7-1831 en de wet van 14-3-1855 de hele stof van het recht tot antwoord.

Het is de Algemene Belgische Persbond die — o.m. tijdens zijn nationaal congres van 1908 — bepaalde wijzigingen eiste.

Tijdens de oorlog werd, op voorstel van Julius Hoste, een voorontwerp van wet goedgekeurd door het te Londen gevestigde comité « Pers, Radio en Informatie » van de Belgische Commissie voor de studie van de naoorlogse vraagstukken.

Onnodig de verdere lijdensweg te schetsen.

Van belang is hier slechts het feit dat op 23-6-1961 een nieuwe wet werd gestemd.

Vergelijken we thans even de opgegeven wetteksten met de huidige.

Artikel 13 van het decreet van 20-7-1831 : « Ieder persoon die in een dagblad, hetzij bij name, hetzij

onrechtstreeks werd genoemd, heeft het recht daarin een antwoord te doen opnemen, mits het niet meer bedraagt dan 1.000 letters schrift of het dubbel van de ruimte ingenomen door het artikel dat daartoe aanleiding heeft gegeven. Dit antwoord wordt opgenomen uiterlijk de tweede dag na die waarop het ten kantore van het blad werd besteld, op straffe, tegen de uitgever, van 20 gulden boete voor elke dag uitstel ».

Interpretatieve wet van 14-3-1855 :

« Indien het blad geen dagblad is, wordt het antwoord opgenomen in het gewoon nummer dat, volgens de geregelde orde van verschijning, ten minste twee dagen na de datum van de bestelling verschijnt, op straffe, tegen de uitgever, van 20 gulden boete voor elke dag die verloopt tussen het verzuim van de opneming en de opneming zelf. »

Wet van 23-6-1961 :

« Artikel 1 onverminderd de andere rechtsmiddelen, heeft elke natuurlijke of rechtspersoon die in een periodiek geschrift bij name is genoemd of impliciet aangewezen, het recht binnen drie maanden kosteloze inlassing van een antwoord te vorderen.

De wetenschappelijke, artistieke of letterkundige kritiek echter levert slechts een recht van antwoord op indien dit ten doel heeft een zakelijk element recht te zetten of een aanastiging van de eer af te weren.

Indien de bedoelde persoon overleden is, behoort het recht van antwoord aan al de bloedverwanten in rechte linie en aan de echtgenoot of bij ontstentenis van dezen, aan de naaste bloedverwanten; het recht wordt slechts eenmaal en door de meest gerede onder hen uitgeoefend; indien, op de dag van het overlijden van de genoemde of aangewezen persoon, de bij het eerste lid bepaalde termijn van drie maanden is ingegaan, beschikken de rechthebbenden alleen over het nog overblijvende gedeelte van de termijn.

Artikel 2. Het antwoord mag niet meer bedragen dan 1.000 letters schrift of het dubbel van de ruimte ingenomen door de tekst die het recht tot antwoord rechtvaardigt.

De in de zaak betrokken persoon mag ineens het recht tot antwoord uitoefenen op teksten die in verschillende opeenvolgende nummers zijn verschenen.

In dat geval mag zijn antwoord niet meer bedragen dan 1.000 letters schrift of het dubbel van de ruimte ingenomen door de langste van die teksten.

De vordering tot inlassing bevat de nauwkeurige opgave van de teksten, vermeldingen of aanhalingen waarop het antwoord betrekking heeft.

Artikel 3. Kan worden geweigerd, de inlassing van elk antwoord :

1. Dat niet onmiddellijk in verband staat met de bestreden tekst;

2. Dat beledigend is of in strijd met de wetten of de goede zeden;

3. Dat zonder noodzakelijkheid derden in de zaak betreft;

4. Dat gesteld is in een andere taal dan die van het periodiek geschrift.

Artikel 4. Het antwoord moet in zijn geheel worden opgenomen zonder tussenvoeging, op dezelfde plaats en in dezelfde lettertekens als de tekst waarop het betrekking heeft.

Het moet worden opgenomen in het eerste nummer dat verschijnt na afloop van een termijn van twee vrije dagen, de zondagen of feestdagen niet inbegrepen en die ingaat op de dag waarop het antwoord ten kantore van het periodiek geschrift werd ingediend.

Artikel 5. Ingeval van overtreding van artikel 4,

wordt de uitgever gestraft met geldboete van 26 frank tot 5.000 frank.

Artikel 85 van het Strafwetboek is op dit misdrijf van toepassing.

Indien de dag van het vonnis het antwoord nog niet werd opgenomen, gelast de rechtbank de opneming binnen een termijn die zij vaststelt, en veroordeelt zij bovendien de uitgever tot een geldboete van 100 frank per dag vertraging van het verstrijken vanaf deze termijn; in een speciaal met redenen omklede beschikking kan zij verklaren dat het gedeelte van het vonnis dat de opneming beveelt uitvoerbaar is bij voorraad niettegenstaande verzet of beroep.

Artikel 9 der wet van 31 mei 1888 waarbij de voorwaardelijke invrijheidstelling en de voorwaardelijke veroordelingen in het strafstelsel worden ingevoerd, zoals het bij de wet van 14 november 1947 werd gewijzigd, is niet van toepassing op de veroordelingen waarvan sprake in het voorgaande lid.

Artikel 6. De vervolging kan enkel geschieden op de klacht of de rechtstreekse dagvaarding van de persoon die beweert benadeeld te zijn. Deze partij kan in elke stand van het geding afstand doen; door haar afstand vervalt de publieke vordering.

Artikel 7. Bij gebreke van aanduiding van de naam van de uitgever in het periodiek geschrift, wordt de dukker, behoudens het tegenbewijs, verondersteld de uitgever te zijn.

Artikel 8. Publieke vordering en burgerlijke vordering ingevolge misdrijf tegen artikel 4 van deze wet verjaren na drie maanden, te rekenen van de dag waarop de opneming had moeten plaats hebben.

Artikel 9. De rechtbanken doen over de vorderingen, krachtens deze wet ingesteld, uitspraak met opschorting van alle andere zaken.

Artikel 10. Artikel 13 van het decreet van 20 juli 1831 op de drukpers en de wet van 14 maart 1855 die het interpreteert zijn opgeheven.

II. Problemen.

De artikelen 14, 18 en 98 van de Grondwet waarborgen de drukpersvrijheid.

Artikel 14 garandeert de vrijheid zijn mening op elk gebied te uiten.

Artikel 18 spreekt meer bepaald over de drukpersvrijheid.

Artikel 98 institueert de jury als jurisdictie. Dit betekent in beginsel vrijheid, bij misdrijven de vertegenwoordigers van de openbare mening als rechters. Aldus werd een dubbele waarborg voor de drukpers gevestigd : wet en rechter.

Wij wensen niet het debat te heropenen nopens het economisch aspect van die vrijheid. Vrijheden proclameren is één. Over de middelen beschikken om ervan gebruik te maken is wat anders.

Maar beperken wij ons tot het probleem zelf.

Het wordt expliciet — hoewel te beperkt — gesteld door artikel 14 van de grondwet : « de vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om zijn mening op elk gebied te uiten zijn gewaarborgd, behoudens de vervolgingen van de misdrijven begaan ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden »

De wetgever waarborgt dus de vrijheid van mening en de uiting daarvan. Hij is echter niet blind voor mogelijke misbruiken.

Het recht tot antwoord is precies in dat kader te onderzoeken : recht t.o.v. misbruik.

Daarop is trouwens — vermits het recht tot antwoord een begrenzing van de drukpersvrijheid, dus van een door de grondwet gewaarborgde vrijheid is, de

mededeelbaarheid van betwistingen desbetreffend aan het openbaar ministerie, gesteund (6).

Vrijheid van mening — drukpersvrijheid — drukpersmisdrif. Zovele begrippen, zovele betwistingen. Exemplatief verwijzen we o.m. naar een fel gedocumenteerde studie van dhr. Marc De Smedt, betreffende de met de goede zeden strijdige publicaties (7). Deze zijn immers een voorbeeld van het misbruik van de drukpersvrijheid. Bovendien kan, door middel van de pers, schade worden veroorzaakt op velerlei wijze. Aanranding van de eer, de goede naam, de handelsfaam, valse berichtgeving zijn zovele fouten die aanleiding kunnen geven tot strafrechtelijke of/ en burgerlijke vorderingen. Maar even zovele polemieken zijn desbetreffende ontstaan (8).

De wetgever moest dus, naast de gewaarborgde vrijheid, middelen scheppen om misbruiken te beteugelen.

Een dezer middelen is het recht tot antwoord. Portalis bepaalde: « L'art. 11 assure à toute personne nommée ou désignée dans un journal, le droit d'y faire insérer sa réponse. Il est basé sur les règles de la plus exacte justice. Les journaux ne parlent qu'à une nuance d'opinion. Les lecteurs d'une feuille ne sont presque jamais ceux d'une autre. Dès lors, la publication deviendrait un moyen d'oppression, si elle permettait d'attaquer la réputation d'un citoyen sans qu'il pût descendre dans le même lice que son agresseur. L'art. 11 lui assure le combat à armes à peu près égales et devant le même public » (9).

In cauda venenum: « combat à armes à peu près égales... »

Hij strijdt immers tegen beroepsmensen. Hij biedt mogelijkheid tot interpretatie, zelfs tot spot. Zijn antwoord kan echo's verwekken in andere rubrieken van hetzelfde blad of in andere bladen.

Maar zelfs dan is en blijft het recht tot antwoord een wapen tegen bepaalde misbruiken.

Een sterker wapen dikwijls dan strafrechtelijke vervolgingen of een burgerlijke eis.

Strafrechtelijke vervolgingen eisen zeer bepaalde constitutieve elementen. Bovendien is de bevoegde jurisdictie de jury.

Burgerlijke vorderingen worden slechts na geruime tijd beslecht. Ze geven aanleiding tot niet steeds stichtende debatten. Deze vinden op hun beurt wederom in de pers hun echo en hun commentaar. Bovendien « actori incumbit probatio » en de voorwaarden van toepassing der artikelen 1382 v. B.W. zijn niet steeds gemakkelijk te vervullen.

Wat meer is: het recht tot antwoord sluit geenszins de andere — strafrechtelijke en burgerlijke — verweermiddelen uit. Immers is het recht tot antwoord een bijkomend, suppletief recht (10).

Deze opvatting wordt thans, uitdrukkelijk, in artikel 1 der nieuwe wet erkend: « Onverminderd de andere rechtsmiddelen... ».

Trachten we te bepalen.

Het recht tot antwoord is de bevoegdheid aan zekere — in een periodiek geschrift genoemde of aangeduide — personen toegekend, om, in gegeven omstandigheden en binnen bepaalde perken zijn verklaringen, protest of rechtvaardiging in datzelfde periodiek geschrift te doen opnemen.

Dit recht zelf en de modaliteiten van toepassing ervan bepalen, was de opdracht van de wetgever.

III. De « ratio legis » der wet van 23-6-1961.

Het decreet van 1831 en de wet van 1855 erkenden het recht tot antwoord.

Ze regelden de modaliteiten ervan.

Waarom dan een nieuwe wet?

De memorie van toelichting zal het ons zeggen: « het „wetsontwerp" blijft getrouw aan de geest van het decreet van 20 juli 1831 op de drukpers en bepaalt er zich toe dat decreet te amenderen, waarbij het tevens steunt op de gegevens van de rechtspraak en op de wensen van de journalisten zoals deze nl. op het congres van de Belgische pers van 1908 tot uiting zijn gekomen » (11).

Samenvattend kunnen we zeggen: omdat de vroegere wetgeving door pers (12) en rechtsleer dusdanig aangetast was dat nieuwe rechtsregelen nodig bleken.

Gaan we dus na op welke punten kritiek werd uitgebracht en welke oplossing daaraan werd gegeven.

IV. Analytisch onderzoek der nieuwe wet.

a) Wie heeft recht tot antwoord?

Artikel 13 van het decreet van 20-7-1831 bepaalt: « Ieder persoon die in een dagblad, hetzij bij name, hetzij onrechtstreeks, werd genoemd... ».

Artikel 1 der wet van 23-6-1961 bepaalt: « ... elke natuurlijke of rechtspersoon die in een periodiek geschrift bij name is genoemd of impliciet aangewezen... » en verder: « indien de bedoelde persoon overleden is behoort het recht van antwoord aan al de bloedverwanten in de rechte linie en aan de echtgenoot of, bij ontstentenis van dezen, aan de naaste bloedverwanten... ». Het woord « genoemd » in het decreet dekde niet alle gevallen. Aldus de zinspeling, de aanduiding door omschrijving, vooral echter de weglating.

De nieuwe wet is duidelijker en is meer uitgebreid wat haar toepassingsgebied betreft. We mogen bevestigen dat hier de wetgever de in de rechtspraak bestaande neiging naar brede interpretatie, gevolgd heeft.

Hier dient immers opgemerkt dat, ook bij toepassing van de vorige wetgeving, het woord « genoemd » ruim werd opgevat. Aldus heeft het Hof van Cassatie aan elk gemeenteraadslid — zelfs niet bij name genoemd — het recht toegekend, zo het deelgenomen had aan bestuurlijke akten. Die deelname werd beschouwd als een voldoende aanduiding (13). Eenzelfde standpunt werd ingenomen t.o.v. de vereniging zonder rechtspersoonlijkheid, aangevallen in een dagblad en waarbij — onrechtstreeks — leden genoemd werden. Hun werd het recht tot antwoord toegekend (14).

Het wetsontwerp zelf voegde aan vermelde zinsneden nog toe: « Mits hij er een rechtmatig belang bij heeft ».

Zulks was bedoeld als oplossing voor de twistvraag: « Geeft elke vermelding automatisch aanleiding tot een recht tot antwoord? » (15).

In de wet zelf komt deze aanwijzing niet voor. Immers zou ze een ernstige beperking van het recht tot antwoord inhouden. Want wie zou dan over dit « rechtmatig belang » oordelen?

De rechtbanken zouden voor een nieuw probleem gesteld zijn en er zou bovendien tijd verloren gaan. Bovendien werd in het verslag der commissie voor de justitie in de Senaat uitdrukkelijk gezegd: « Dat de vernoemde persoon alleen kan oordelen over het belang dat hij heeft om een antwoord te eisen en over de wenselijkheid hiervan » (16).

De vreemdeling is ongetwijfeld begrepen in « elke » persoon (17).

De rechtspersonen beschikken over het recht tot antwoord. Dit hoefde zelfs niet uitdrukkelijk gezegd

te worden. Dat recht werd ook onder de vorige wetgeving erkend (18).

De eenvoudige collectiviteiten echter beschikken — als zodanig — niet over het recht tot antwoord. De memorie van toelichting is desomtrent zeer duidelijk door aan de andere kant van « elke natuurlijke persoon of rechtspersoon » te spreken, heeft de tekst de eenvoudige collectiviteiten willen uitsluiten » (19).

In de rechtspraak bestond — onder de vroegere wetgeving — dienomtrent twijfel (20).

Wat betreft de vraag of een dagblad recht tot antwoord heeft, wordt door de nieuwe wet geen oplossing gegeven.

Het vroeger reeds bestaande onderscheid tussen, enerzijds, het dagblad als uitbating (natuurlijke- of rechtspersoon) en, anderzijds, het dagblad als informatie- of propagandawerk, blijft dus gelden.

Indien een uitgever van een dagblad of een directeur of een journalist, als persoon, « bij name genoemd of impliciet aangewezen » wordt — dan beschikt hij beslist over het recht tot antwoord.

Maar het dagblad als informatiemiddel beschikt daarover niet.

Het ene dagblad kan niet, onder voorwende der wet van 23-6-1951 de kolommen van het andere vullen.

Het is t.a. niet wenselijk rechtbanken in dagelijkse dagbladtwisten te betrekken (21).

Het criterium is dus hier — ook nu nog — de grens tussen een polemiek en een aanval tegen personen.

Veel belangrijker is de thans opgeloste twistvraag nopens de overlevenden.

Daarover bestonden tevoren belangrijke meningsverschillen (22).

De innovatie van de wetgever is hier dus belangrijk. Daar waar Duplat (23) terecht kon zeggen: « Il faut en conclure que dans l'état de notre législation le droit de réponse n'est pas accordé aux héritiers de la personne citée pour les articles parus après la mort du de cujus », daar luidt nu de memorie van toelichting: « De tekst maakt geen onderscheid tussen het geval waarin de vermelding vóór het overlijden van de de cujus is verschenen en het geval waarin dit na de dood is geschied » (24).

De nieuwe wet beschermt dus ten volle de nagedachtenis van degene die aangevallen wordt. Dit was vroeger niet het geval.

Door bloedverwanten in de rechte linie wordt verstaan én de wettige of natuurlijke erkende verwantschap én de verwantschap door adoptie. Doch slechts één antwoord is toegelaten. Het put het recht der belanghebbenden in hun betrekkingen tot de overledene uit. Vanzelfsprekend ontzenuwt de aanwending van dit recht het eventueel persoonlijk recht tot antwoord niet.

De rechthebbende kan immers ook persoonlijk gerechtigd zijn een antwoord te geven of, mogelijk, een eis tot schadevergoeding in te stellen (25).

Indien de bestreden tekst de publicatie is, zonder commentaar, van rechterlijke beslissingen, dan heeft niemand recht tot antwoord.

Vroeger oordeelde aldus de rechtspraak, op grond van artikel 97 van de grondwet (26).

Vanzelfsprekend is geen wijziging aan dit standpunt gebracht door de nieuwe wet.

b) Kritiek.

Wij bedoelen hier het recht tot antwoord t.o.v. de wetenschappelijke, literaire en artistieke kritiek.

We gaan niet de gebalde uiteenzetting van Jacques Frédéricq hernemen (27).

Ze heeft soms de stijl van een pamflet. Maar ze is gezond en duidelijk. Ze vat het hele vraagstuk kernachtig samen en geeft een gedegen historisch overzicht.

Inspiratiebron — of steen des aanstoots — was een door de Kamer van Volksvertegenwoordigers — in vacantiestemming (2-7-1957) eenparig gestemde wettekst houdende afschaffing van het recht tot antwoord i.z. wetenschappelijke, literaire en artistieke kritiek.

Ga naar een tentoonstelling, een concert, een filmvoorstelling. Woon een opvoering bij. Lees daarna wat critici of criticasters daarover in sommige bladen neerpennen. De vraag is dus: heeft de betrokkene hier recht tot antwoord?

De hier behandelde stof is erg voor nuancerings vatbaar.

Althans, men heeft allerlei nuancerings gezocht.

Vb. In een kritiek betreffende de « Critique de la raison dialectique » van Sartre wordt beweerd dat de auteur blijkt geeft van een gebrek aan kennis van de marxistische wijsbegeerte.

In een andere kritiek wordt gezegd dat Sartre een zedenbederver is.

Zal Sartre in het ene geval geen, in het andere wel recht tot antwoord hebben?

Hoewel ik verplicht ben hierna de verschillende standpunten uiteen te zetten, beken ik zeer weinig begrepen te hebben van het subtiel onderscheid dat soms wordt gemaakt.

Ik meen inderdaad dat Sartre meer gekwetst wordt door een verwijt nopens vergissingen door hem begaan van louter wetenschappelijk standpunt uit, dan door een verwijt van zedenbederf.

Maar toch wil men een onderscheid maken. Daar ook de nieuwe wet dit onderscheid formeel erkent, een woord meer daarover.

Vrijheid van drukpers betekent vrijheid van meningsuiting. Deze impliceert vrije kritiek op wetenschappelijke, letterkundige en artistieke gebieden.

Maar waar ligt de grens? Stelt, zoals sommigen beweren, de auteur zich vrijwillig bloot aan het oordeel van de openbare mening (28).

Geldt hetzelfde voor de schilder, de beeldhouwer, enz.?

Indien de kritiek gepaard gaat met een persoonlijke aanval dan zal, in beginsel, geen probleem gesteld worden. Het recht tot antwoord bestaat. De huidige wet erkent zulks uitdrukkelijk.

Maar als het gaat om een mening, een waardering?

Als een schilder zijn doeken tentoonstelt, als een componist zijn werk laat uitvoeren, als een auteur een boek publiceert of artikelen schrijft, dan wendt hij zich — opzettelijk — tot het publiek. Dit publiek zal waarden, oordelen en vaak veroordelen. Dit publiek reageert, in de zaal, bij lectuur, in vergaderingen, enz. Ook de pers reageert, oordeelt, waardeert. Precies langs haar om zal het werk in ruime kring bekend worden, gewaardeerd, verkocht, gelezen.

Maar het is toch vanzelfsprekend dat die waardering, dat waardeoordeel, kwetsend zijn kan, krenkend voor iemand in zijn wijsgerige, esthetische, wetenschappelijke opvattingen. Dient dan het stilzwijgen opgelegd te worden aan slachtoffers van journalistieke taterars?

Samenvattend kunnen we zeggen dat er twee opvattingen tegenover elkaar staan.

1) Het recht tot antwoord, ook t.o.v. kritiek, is absoluut. Dit standpunt vinden we in de Franse rechtspraak en wetgeving.

2) Het recht tot antwoord, wanneer het gaat om kritiek, moet beperkt worden.

In het kader van dit tweede standpunt worden allerlei criteria vooropgesteld :

- a) er hoeft een persoonlijke aanval te zijn, of
- b) er dient een onderscheid gemaakt tussen de privé-persoon en dezès geestesproducten.

In Frankrijk oordeelde men, — m.i. zeer gezond — dat het recht tot antwoord ook toepasselijk is op kritiek (29).

Merken wij hierbij op dat de Franse wet van 29-9-1919 de voorgestelde beperking niet heeft aanvaard.

In België vinden wij veel meer nuances.

De oorsprong hiervan ligt in een arrest van ons Hof van Cassatie van 17-6-1887 (30).

In dit arrest wordt als criterium aanvaard :

- 1) de vraag door de auteur zelf naar kritiek, door toezending van het werk, ter bespreking;
- 2) de afwezigheid van persoonlijke aanvallen.

Dit arrest zegt o.m. in verband met de vraag om kritiek : « qu'en vertu de cette convention, par laquelle l'auteur obtient l'avantage de donner plus de publicité à son ouvrage et le soumet à l'appréciation du journaliste, le demandeur doit être censé avoir renoncé d'avance à exercer le droit de réponse, si le compte rendu ne contient aucune attaque personnelle ».

In het geval dus waarin een werk ter recensie werd gezonden, bestaat geen recht tot antwoord.

De vraag voor bespreking sluit het initiatief uit vanwege de pers. Deze heeft zich niet het recht toegëigend kritiek uit te brengen. Zij werd erom verzocht.

Op deze zienswijze heeft prof. J. Appleton, in zijn commentaar bij het arrest van het Franse Hof van Cassatie van 1898 (31) vinnig geantwoord.

Aldus zegt hij o.m. : « Deze gevolgtrekking dringt zich, naar ons oordeel, geenszins op. Als principe geldt dat de afstand van een recht niet vermoed wordt. De verzaking moet duidelijk en zonder enige dubbelzinnigheid uit de gestelde daden blijken. Is het aan te nemen dat de toneelschrijver die, in gevolge een gebruik waaraan hij zich moreel niet kan onttrekken, vrijkaarten stuurt aan de pers, daarmee zou willen betuigen dat hij afziet van een recht dat zo natuurlijk, zo essentieel is als het recht tot antwoord ? Dit zou geen interpretatie, maar een miskenning zijn van zijn bedoelingen. Is het waarschijnlijk dat hij er van afziet artikelen te weerleggen die hij niet kent, die nog niet opgesteld zijn ? » ... en « Het recht tot antwoord is slechts doelmatig wanneer het onmiddellijk en zonder enige betwisting wordt uitgeoefend. De theorie van de stilzwijgende afstand zou dit recht door allerlei vitterijen doen stremmen. Wat van de toneelschrijver wordt gezegd, zal ook voor de politicus gelden. Legt hij zijn daden niet vrijwillig en in het openbaar aan eenieiders beoordeling over ? Spreekt hij voor een gemeenteraad, dan is de pers er natuurlijk aanwezig. Houdt hij een voordracht in het openbaar, dan zullen de vertegenwoordigers van de dagbladen erop uitgenodigd zijn. Zal men hem het recht ontzeggen de tegen hem gerichte kritiek te beantwoorden ? ... »

Alleszins staat vast dat de discriminatie, gemaakt in het arrest van ons Hof van Cassatie, reeds hernomen werd door het Studiecentrum voor de hervorming van de Staat. Zij vindt thans in de wet zelf haar weerslag : « De wetenschappelijke, artistieke of letterkundige kritiek echter levert slechts een recht van antwoord op indien dit ten doel heeft een zakelijk

element recht te zetten of een aantasing van de eer af te weren ».

Het is dus duidelijk : het recht tot antwoord is — wanneer het gaat om kritiek op literair, wetenschappelijk of kunstgebied — wettelijk beperkt.

In de Commissie voor Justitie van de Kamer der Volksvertegenwoordigers (32) werd de vraag gesteld of deze nieuwe tekst noodzakelijk was.

Er gebeurde zelfs meer : deze commissie besloot — eenparig — « dat de uitoefening van het recht tot antwoord op het gebied van de wetenschappelijke, artistieke of letterkundige kritiek uitsluitend tot de bevoegdheid van de burgerlijke rechtsmachten behoort ».

We hoeven aan die opvatting geen woorden te verspillen. Het was deze interpretatie en de daarop volgende — we onderlijnen « eenparig » — gestemde wettekst van 2-7-1957 die de storm verwekte, ingeluid door Frédéricq, zoals hoger gemeld (33).

De Senaat reageerde, erg geprikkeld door die rede (34).

Het was immers duidelijk geworden dat hier het grote twistpunt lag.

De vierde commissie van het Studiecentrum tot hervorming van de Staat, waarin ook de vertegenwoordigers van de Algemene Belgische Persbond gezeteld hadden, heeft in 1936 reeds voorgesteld, het recht tot antwoord te onttrekken aan degene die rechtstreeks of onrechtstreeks om beoordeling in de pers had verzocht.

Verder werd o.m. gesproken over « de grenzen van een gewetensvolle en behoorlijk bezadigde beoordeling in de kritiek » (35).

De wettekst nopens de kritiek is — en het verslag namens de commissie van justitie in de Senaat uitgebracht bevestigt dit — een « wettelijke bekrachtiging van de rechtspraak van ons Hof van Cassatie » (36).

Desbetreffende is alleszins dus elke twijfel uitgesloten. Zelfs zo men het standpunt in die rechtspraak ingenomen, geenszins deelt.

Wij delen dat standpunt inderdaad niet. De tekst zelf van het verslag in de Senaat toont het absurde ervan aan.

Men heeft geit en kool willen sparen. Ik laat het aan uw oordeel over wie van de Algemene Belgische Persbond en het aangevallen individu geit of kool is.

Het verslag zegt immers :

1) een verzoek om beoordeling door de pers mag de betrokkene niet van het recht beroven antwoord te verstrekken;

2) het is moeilijk te oordelen wanneer de betrokkene zich in staat van zelfverdediging bevindt;

3) die moeilijkheid wordt opgelost door de woorden in het regeringsontwerp » mits hij er een rechtmatig belang bij heeft »;

4) uw commissie oordeelt dit begrip te vaag en stelt voor het te weren;

5) toch blijft het recht tot antwoord bij kritiek beperkt... (37).

Indien we goed begrijpen betekent dit dat het recht tot antwoord gerechtvaardigd is, vermits er een criterium is voorzien. Welnu, dit criterium wordt geweerd. Toch blijven wij het recht tot antwoord beperken.

De logica van deze redenering ontsnapt ons volledig.

c) *Drukkers en andere verspreidingsmiddelen periodiek geschrift.*

In artikel 1 spreekt de wet van « periodiek geschrift ».

Geen twijfel dus nopens dag-, week- en maandblad enz.

Een boek, verschijnend in afleveringen is geen periodiek geschrift ⁽³⁸⁾.

Onmiddellijk aansluitend bij het probleem van de kritiek rijst dus de vraag van het recht tot antwoord t.o.v. kritiek of aanval die niet in krant of tijdschrift verschijnt.

Bedoeld word een aanval, vooral dan in de vorm van kritiek, in een boek, langs radio, film, televisie.

Het vraagstuk is aan de wetgever niet ontsnapt. Het verslag van de Kamercommissie zegt desbetreffend: « Ten slotte moest worden vermeld dat het ontwerp de uitoefening van het recht van antwoord slechts regelt ten aanzien van de tijdschriften. De eer en de belangen van een persoon kunnen evenwel op onze dagen ten eerste geschaad worden door andere vormen van verspreiding, zoals de film, de radio en de televisie. In dergelijke gevallen kan de benadeelde persoon slechts rechtsherstel bekomen op grond van de artikelen 1382 v.v. B.W., d.w.z. op grond van een procedure die ingewikkeld, delicaat en ongetwijfeld langdurig is.

Wellicht zal binnenkort moeten worden overwogen om aan degenen die door de moderne verspreidingsmiddelen benadeeld worden, de nodige wapens te bezorgen om eveneens een spoedig en rechtmatig rechtsherstel te kunnen bekomen ⁽³⁹⁾.

We kunnen ons reeds de moeilijkheden inbeelden die ontstaan zullen in dat verband. Denken we bv. even aan de polemieken in de pers betreffende de houding der regering-Eyskens ter gelegenheid van de stakingen van dit jaar en de radio- en televisieuitzendingen desbetreffend.

Aansluitend bij bovenstaande bedenkingen weze opgemerkt dat de nieuwe wet geen gewag maakt van de artikelen 1382 v. B.W. Dit is logisch. Het recht tot antwoord is immers onafhankelijk van het recht op een mogelijke schadevergoeding. Deze kan voortvloeien o.m. uit de aan de persoon door het gelaakte artikel veroorzaakte schade, de ontstentenis of het uitblijven der publicatie van het antwoord of de publicatie van het antwoord in voorwaarden die niet met de wet overeenstemmen ⁽⁴⁰⁾.

Deze overwegingen hebben de tekst van artikel 1 geïnspireerd in zoverre deze luidt: « onverminderd de andere rechtsmiddelen... ».

Maar vanzelfsprekend zou een radio- of televisieuitzending ook thans reeds aanleiding kunnen geven tot een vordering gesteund op artikel 1382 v. B.W.

d) Het antwoord.

De wet van 23-6-1961 zegt, artikel 1: « kosteloze inlassing van een antwoord ». Verder, in artikel 3: « Kan worden geweigerd, de inlassing van elk antwoord:

- 1) dat niet onmiddellijk in verband staat met de bestreden tekst;
- 2) dat beledigend is of in strijd met de wetten of de goede zeden;
- 3) dat zonder noodzakelijkheid derden in de zaak betreft;
- 4) dat gesteld is in een andere taal dan die van het periodiek geschrift. »

Volgens artikel 9 zullen de rechtbanken uitspraak doen over de vorderingen, krachtens deze wet ingesteld.

Achtereenvolgens dienen we dus te onderzoeken:

- 1) Wat is een antwoord?

2) Verhouding tussen bestreden tekst en antwoord (artikel 3, 1°).

3) Vorm van het antwoord.

4) Inhoud ervan.

5) Taal waarin het antwoord hoeft gesteld te zijn.

1) Wat is een antwoord?

Van Dale leert ons: « een antwoord is een mondeling of schriftelijk bescheid op wat door een ander gezegd is ».

Men antwoordt op een vraag, een aantijging, een bewering, een aanval, een vergissing.

Antwoord betekent dus, hier, antwoord op een aanval.

Om het duidelijk te zeggen, met advocaat-generaal Plougoum, « een antwoord moet een antwoord zijn ». Daarop heeft, vanzelfsprekend, de rechtbank toezicht en soeverein oordeelsvermogen ⁽⁴¹⁾.

Beweren dat een antwoord een antwoord hoeft te zijn is geen tautologie verkondigen. Het betekent dat er een verband moet bestaan tussen bestreden tekst en antwoord. Het wil niet zeggen dat het antwoord effectief moet zijn, al de aantijgingen dient te weerleggen, volledig weze, enz. ⁽⁴²⁾.

Wij hebben, hoger, gezegd wie beschikt over het recht tot antwoord. Doch hoe wordt deze persoon geïdentificeerd?

Hier hoeven we dan even op te merken dat, in de rechtspraak, betwisting bestaat nopens de noodzakelijkheid het antwoord van een handtekening te voorzien.

Sommigen beschouwen de handtekening als het wezen zelf van het antwoord: « la signature est l'essence de la réponse » ⁽⁴³⁾.

Wij kunnen bezwaarlijk deze stelling delen. Wij menen inderdaad, zoals anderen, dat het antwoord niet moet ondertekend worden, in zoverre althans vaststaat dat het antwoord uitgaat van de persoon, die in het periodiek geschrift genoemd werd ⁽⁴⁴⁾.

De nieuwe wet geeft geen nadere aanduiding desbetreffend. Ik meen daaruit te mogen besluiten dat weigering tot inlassing slechts dan gerechtvaardigd is als er twijfel bestaat nopens de identiteit van degene die antwoordt. Artikel 2, laatste lid der nieuwe wet, zal alleszins heel wat betwistingen uitschakelen.

Verwijzen wij hier t.a. naar het vonnis der Rechtbank te Antwerpen van 13-12-1951, waarbij, o.i. terecht wordt aangenomen, dat de gerechtigde een ander persoon met de redactie van het antwoord mag gelasten, in casu een advocaat. Het recht tot antwoord is immers burgerlijk en geen politiek recht ⁽⁴⁵⁾.

2. Verhouding tussen bestreden tekst en antwoord.

Die verhouding behoort tot de essentie zelf van het recht tot antwoord. We komen er, bij de bespreking van vorm en inhoud van het antwoord, op terug.

De wet is formeel: het antwoord moet onmiddellijk in verband staan met de bestreden tekst (artikel 3, 1°).

In beginsel kunnen alle teksten in een periodiek geschrift verschijnen, bestreden worden.

Artikel 2, laatste lid, spreekt van teksten, vermeldingen, aanhalingen.

Aldus bv. een verslag over een zitting van de Kamer, aankondigingen, enz. ⁽⁴⁶⁾.

De thans uitdrukkelijk voorziene tekst in de wet bevestigt slechts de rechtspraak, spijt het feit dat het decreet van 20-7-1831 desomtrent niets voorzag ⁽⁴⁷⁾.

3. *Vorm van het antwoord (artikel 2).*

In beginsel worden — buiten de uitgebreidheid — geen vormvoorwaarden opgelegd. Het antwoord zal dus gegeven worden in de vorm die de betrokkene meest gepast oordeelt: artikel, brief, tekst ener rede, uittreksel van een rechterlijke beslissing, certificaten of verklaringen van derden, documenten, enz. (48).

Het decreet van 1831 voorzag — wat de uitgebreidheid van het antwoord betreft — twee beperkingen.

Een vaste grens van duizend schriftletters. Vervolgens een maximum: het dubbele van de ruimte van het bestreden artikel.

Die tekst is dubbelzinnig. Een artikel kan allerlei onderwerpen behandelen, zelfs zonder onmiddellijk onderling verband. Slaat dan het dubbele van de ruimte op het artikel zelf of op de passage die op de genoemde persoon betrekking heeft?

De wet van 1961 beslecht deze discussie (49).

Het antwoord mag nog steeds de vaste grens van duizend letters schrift omvatten.

Maar thans wordt duidelijk gezegd: «... of het dubbel van de ruimte ingenomen door de tekst die het recht tot antwoord rechtvaardigt» (50).

Om volledige klaarheid te scheppen schrijft artikel 2, laatste lid, voor dat de vordering tot inlassing de nauwkeurige opgave moet bevatten van de teksten, vermeldingen of aanhalingen waarop het antwoord betrekking heeft.

Op te merken valt dat het verslag der commissie in de Kamer van Volksvertegenwoordigers uitdrukkelijk zegt dat deze nieuwe uitdrukking «tekst die het recht tot antwoord rechtvaardigt» in ruime zin moet worden opgevat (51).

Ingeval teksten in verschillende, opeenvolgende nummers verschijnen mag het recht tot antwoord ineens uitgeoefend worden.

Mocht hier het algemeen beginsel worden toegepast, dan zou, door zijn recht ineens uit te oefenen, de betrokkene aldus «de behoeften overschrijden van een passende repliek» (52).

Daarom een bijzondere regeling: ofwel — ook hier — duizend letters schrift, ofwel «het dubbele van de ruimte ingenomen door de tekst die het recht tot antwoord rechtvaardigt (artikel 2, 3° lid)».

Die oplossing is van belang. Ze betekent immers impliciet, dat bij verschijning van tekst in verschillende, opeenvolgende nummers het recht tot antwoord t.o.v. elke tekst afzonderlijk wordt erkend.

De betrokken persoon mag ineens antwoorden en dan is een bijzondere schikking voorzien. Hij mag dus ook telkens — voor elke tekst die verschijnt — een antwoord geven. Dan geldt de algemene, niet de bijzondere regeling.

Dit standpunt van de wetgever is, menen wij, volledig gerechtvaardigd. Wij meenden het te moeten onderlijnen. Inderdaad was de rechtspraak niet steeds die zienswijze toegedaan (53).

4. *Inhoud van het antwoord. (Artikel 3.)*

Hier vermeldt de memorie van toelichting slechts dat de artikelen 3, 4 en 7 zich er over het algemeen toe bepalen de bij een vaste rechtspraak gevestigde begrippen over te nemen (54).

Dit betekent dat de in artikel 3 bepaalde criteria uit de rechtspraak voortvloeien. Die bewering is juist. Inderdaad, wanneer Duplat de inhoud van het antwoord, aan de hand van de rechtspraak, steunend op het decreet van 1831, ontleed heeft, kwam hij tot

volgend besluit: «Résumons la théorie que nous venons de détailler. Pour avoir une réponse dont l'insertion est obligatoire, il faut:

- 1) un écrit ayant le caractère d'une réponse;
- 2) que cet écrit ne porte pas atteinte à l'intérêt légitime des tiers ou à l'honneur du journaliste;
- 3) que cet écrit ne soit pas contraire aux bonnes mœurs, à la loi ou à l'ordre public» (55).

Het is duidelijk dat — buiten de wijze waarop de opsomming gebeurde — ongeveer letterlijk de wettekst daar teruggevonden wordt.

Wat mogen we dus besluiten over de inhoud van het antwoord?

1) Dat het in restrictieve zin moet worden uitgelegd. D.w.z. het moet een antwoord zijn op een bepaalde tekst (56).

2) Dat het antwoord beperkt is, naar vorm en naar inhoud, door wettelijke normen. Een illegale, zelfs strafbare tekst, rechtvaardigt geen illegaliteit in het antwoord.

3) Het streng bepaalde evenwicht tussen bestreden tekst en antwoord is de belangrijkste garantie zowel voor de pers als voor de betrokkene. Dit evenwicht in de verhouding bestreden tekst/antwoord is de sleutel tot de oplossing door de wetgever terzake gewild.

5. *Taal waarin het antwoord gesteld dient te zijn.*

De inlassing van het antwoord kan worden geweigerd als het gesteld is in een andere taal dan deze van het periodiek geschrift.

Elke bestuurder is meester over zijn dagblad. Dus is de eventuele weigering gerechtvaardigd als het antwoord niet is opgesteld in de taal die hij voor zijn blad koos (57).

Het amendement, voorgesteld door de heer Mertens de Wilmars, strekkend tot de weglating van het 4^e van artikel 3, werd verworpen (58).

e) *Termijnen-verjaring.*

Drie termijnen komen terzake in aanmerking.

1. Deze, binnen dewelke de kosteloze inlassing van een antwoord mag gevorderd worden. Artikel 1 bepaalt deze termijn op drie maanden.

2. Deze, binnen dewelke het antwoord moet worden opgenomen. Artikel 4 bepaalt dat de als antwoord bedoelde tekst moet worden opgenomen in het eerste nummer dat verschijnt na afloop van een termijn van twee vrije dagen, de zondagen of feestdagen niet inbegrepen, en die ingaat op de dag waarop het antwoord ten kantore van het periodiek geschrift werd ingediend.

3. Deze, die de verjaring der vorderingen bepaalt. Artikel 8 stelt vast dat zowel publieke als burgerlijke vordering, ingevolge misdrijf tegen artikel 4 verjaren na drie maanden, te rekenen van de dag waarop de opneming had moeten plaats hebben.

Hoe was de toestand vóór de wet van 23-6-1961 en waarom de huidige wijzigingen?

Vergelijken we even met de tekst van het decreet van 1831 en de wet van 14-3-1855.

1. Daarin was geen termijn bepaald betreffende de uitoefening van het recht. Dus gold hier de verjaring van dertig jaren.

Daarover zegde Duplat reeds: «Ce délai est excessif, inutile et dangereux» (59).

De nieuwe wetbepaling op dit stuk is een gewenste verbetering.

Als op een aanval niet snel wordt gereageerd ver-

liest de reactie elke zin. Daarenboven kan aan de pers geen laattijdige — dus, hier althans zinloze — verplichting worden opgelegd.

Deze verbetering werd door de Algemene Belgische Persbond reeds lang — en terecht — gevraagd ⁽⁶⁰⁾.

2. Het antwoord moet opgenomen worden uiterlijk de tweede dag na die waarop het ten kantore van het blad werd besteld. De nieuwe wet verhoogt dus, zij het zeer licht, de termijn waarbinnen het antwoord moet worden gepubliceerd. Zo zal een dagblad het antwoord slechts moeten opnemen na afloop van een termijn van twee vrije dagen te rekenen van de indiening ervan.

Deze — goed te keuren wijziging — wordt gemotiveerd als volgt : « Die verlenging van termijn die geen ernstige bezwaren oplevert voor de persoon die gebruik maakt van het recht tot antwoord, is gerechtvaardigd door de noodzakelijkheid voor het periodiek geschrift om het antwoord te bestuderen en eventueel een advocaat te raadplegen » ⁽⁶¹⁾.

Daar toch een termijnverlenging wordt voorzien t.o.v. de vorige wetgeving werd door de Raad van State ⁽⁶²⁾ verwezen naar de Franse wetgeving ⁽⁶³⁾, waar de termijnen herleid werden tot vierentwintig uur (artikel 13 der wet van 29-9-1919) ingeval van verkiezingsperiode. Deze suggestie werd, terecht, verworpen.

3. De vorige wetgeving voorzag geen bijzondere verjaring van het misdrijf van weigering van inlassing. Ook daar gold dus het gemeenrecht.

Thans werd — op grond van de aard zelf van het recht tot antwoord, een soort van gewettigd verweer — de voorkeur gegeven aan een korte verjarings-termijn. Uitgangspunt van de verjaring is de dag van de verschijning van het nummer waarin het antwoord diende opgenomen te worden. Immers is de weigering van inlassing een wanbedrijf, gepleegd en voltooid door het verstrijken van de termijn binnen welke de verplichting tot inlassing is bepaald ⁽⁶⁴⁾.

f) Plaats.

Artikel 4 bepaalt dat het antwoord, in zijn geheel en zonder tussenvoeging, moet opgenomen worden « op dezelfde plaats en in dezelfde lettertekens als de tekst waarop het betrekking heeft ».

De plaats waar het antwoord opgenomen wordt heeft — in hoofdzaak — belang omdat dezelfde lezer, die de bestreden tekst voor ogen had, ook het antwoord kennen zou.

De vorige wetgeving zegde desbetreffend niets.

De bedoeling is duidelijk. Verschijnt de bestreden tekst op de voorpagina van een tijdschrift dan zal het antwoord ook daar moeten gepubliceerd worden. Een verzending naar de rubriek der gebroken armen en benen zou een te gemakkelijke oplossing bieden. Zou in ieder geval niet beantwoorden aan de ratio legis. Zou het recht tot antwoord immers tot een formaliteit herleiden.

g) Weigering van inlassing.

Hier moet duidelijk het onderscheid gemaakt worden tussen gerechtvaardigde en niet gerechtvaardigde weigering. Deze laatste is een wanbedrijf. De hierop voorziene straffen worden in artikel 5 bepaald.

De wet voorziet echter — expliciet en impliciet — gerechtvaardigde weigeringen.

Expliciet is de weigering van inlassing gerechvaardigd in de gevallen voorzien door artikel 3.

Wordt dus geoordeeld dat een antwoord niet onmiddellijk in verband staat met de bestreden tekst, dat het beledigend is of in strijd met de wetten of de goede zeden, dat het zonder noodzakelijkheid derden in de zaak betreft, dat het in een andere taal is gesteld dan die van het tijdschrift, dan kan inlassing geweigerd worden.

Impliciet erkent de tekst eveneens redenen tot weigering :

1) Bij wetenschappelijke, artistieke of letterkundige kritiek, zo het antwoord een ander doel heeft dan de rechtzetting van een zakelijk element of de afweer van de aantasting der eer.

2) Indien een niet uitdrukkelijk door de wet erkende rechthebbende een antwoord zendt of zo een tweede maal de vordering tot inlassing zou worden gedaan.

3) Zo het antwoord de voorziene ruimte overtreft.

4) Zo twijfel bestaat of bestaan kan nopens de identiteit van degene die antwoordt ⁽⁶⁵⁾.

5) Zo de bestreden tekst slechts en uitsluitend een rechterlijke beslissing vermeldt of overneemt ⁽⁶⁶⁾.

In werkelijkheid liggen in de aanvaarding of weigering van het antwoord al de wederzijdse rechten en verplichtingen van partijen besloten. Lichten we dit even toe. Het antwoord is één en onverdeelbaar. Daarover bestaat geen twijfel. Men zie bv. artikel 4.

De uitgever zal dus niet een tekst die de omvang, door de wet voorzien, overtreft, gedeeltelijk mogen publiceren. Hij zal evenmin de — volgens hem — met de goede zeden strijdige passages mogen weren. Want hij is bij dergelijke publicaties zelf betrokken in zijn burgerlijke — en ook in zijn strafrechtelijke verantwoordelijkheid. Dit alles betekent dat de uitgever zelf beslissen moet of, al dan niet, het antwoord opgenomen wordt. Bij betwisting zullen de rechtbanken oordelen. Blijkt echter de weigering ongerechtvaardigd, dan kan een straf worden opgelegd.

h) Strafbepalingen.

De wet voorziet als wanbedrijf de overtreding van artikel 4.

Is dus een misdrijf :

1. de ongerechtvaardigde weigering van inlassing;
2. de onvolledige inlassing;
3. de inlassing met tussenvoeging;
4. de inlassing op een andere plaats;
5. de inlassing in andere lettertekens als de bestreden tekst;
6. de laattijdige inlassing.

Al deze mogelijkheden zijn slechts modaliteiten van de weigering der inlassing.

Hoewel soms volgehouden werd, volgens ons ten onrechte, dat de weigering van inlassing een drukpersmisdrijf is ⁽⁶⁷⁾, toch heeft de Belgische rechtspraak, in tegenstelling met de Franse, die stelling nooit aanvaard ⁽⁶⁸⁾.

In werkelijkheid geldt het hier een onthoudingsmisdrijf. De uitgever voert een hem wettelijk opgelegde verplichting niet uit. Het misdrijf is gepleegd en voltooid door het verstrijken van de termijn binnen dewelke de verplichting van inlassing gesteld is ⁽⁶⁹⁾.

Het misdrijf ontstaat onafgezien het inzicht, de goede trouw enz. Aldus zou strafbaar zijn de uitgever die, bij stopzetting van het door hem uitgegeven tijdschrift, het antwoord niet meer op een door de wet geboden wijze publiceren kan.

Verantwoordelijk — zowel op strafrechtelijk als op burgerlijk gebied — is de uitgever (artikel 5).

Ingeval de naam van de uitgever niet werd aan-

geduid is de drukker, behoudens het tegenbewijs, verondersteld de uitgever te zijn.

De uitgever is, zegden we, verantwoordelijk. Hij is alleen verantwoordelijk.

Hier kan de bedoeling van de wetgever niet betwist worden.

De oorspronkelijke tekst van artikel 5, tweede lid, luidde: «Indien er verzachtende omstandigheden bestaan, kan die straf worden verminderd overeenkomstig artikel 85 van het Wetboek van strafrecht».

De Raad van State, afdeling wetgeving, gaf op 13-7-1953 advies en stelde voor als vervangende tekst «De bepalingen van boek I van het Wetboek van strafrecht, met inbegrip van artikel 85, zijn op deze misdrijven toepasselijk».

Op dit advies werd in de memorie van toelichting letterlijk als volgt gereageerd: «In tegenstelling met het advies van de Raad van State heeft de Regering geoordeeld lid 2 van artikel 5 van het ontwerp te moeten behouden. Het is inderdaad van belang er op te wijzen dat de door de Raad van State voorgestelde formule er zou op neerkomen terzake gans Boek I van het Wetboek van strafrecht en meer in het bijzonder Hoofdstuk VII over de deelneming toepasselijk te maken. Welnu dit hoofdstuk moet buiten toepassing blijven omdat de inlassing van het antwoord *alleen* aan de uitgever van het dagblad ten laste valt en dat hij alleen moet vervolgd worden in geval van misdrijf» (70).

Vermits de tekst van art. 5, tweede lid, behouden bleef — mits zekere vormverbetering — kan het niet worden betwist dat de uitgever en hij alleen de verantwoordelijkheid draagt.

Het bestudeerde misdrijf kan slechts vervolgd worden na klacht. De tekst van art. 6 vordert geen nader commentaar.

De opvatting klachtdelict is t.a. volledig in overeenstemming met de zienswijze dat de betrokken persoon en hij alleen oordeelt over de uitoefening van zijn recht tot antwoord.

Al de regelen betreffende de klachtdelicten zijn hier dus toepasselijk.

Wat de verjaringstermijn betreft verwijzen we naar art. 8 der wet en naar wat we — hoger — daarover zegden.

Welke straffen werden bepaald?

Bij de besprekingen hierover werden heel wat juridische onnauwkeurigheden verteld (71).

Ze hebben ertoe bijgedragen de problemen ernstig na te gaan. Dat gebeurt wel meer. Maken we duidelijk een onderscheid.

1) Het art. 5 voorziet als sanctie voor weigering van inlassing, overeenkomstig de wet, een geldboete van 26 frank tot 5.000 frank.

Hierop is art. 85 van het Wetboek van strafrecht toepasselijk. De voorziene geldboete kan dus, bij toepassing van verzachtende omstandigheden, vermindert worden.

2) Hetzelfde art. 5 voorziet een geldboete van 100 frank per dag vertraging en dit om een einde te stellen aan mogelijke weerspannigheid van de uitgever.

Zowel de ene als de andere sanctie zijn strafrechtelijke geldboeten. Ze vallen dus onder de toepassing van de wet van 5-3-1952 houdende verhoging der strafrechtelijke geldboeten met 190 decimes. Deze wet is — buiten de gevallen waarbij de verhoging uitdrukkelijk uitgesloten wordt — steeds toepasselijk (72).

Wat de voorwaarden betreft, deze kan enkel toegestaan worden voor de geldboete van 26 frank tot 5.000 frank. Ze kan niet worden voorzien voor de sanctie wegens vertraging.

Die oplossing is redelijk. Voorwaardelijkheid bij veroordeling tot een boete van 100 fr. vertraging zou immers geen zin hebben en alle gewenste gevolg missen (73).

De geldboete in de wet van 23-6-1961 voorzien per dag vertraging is een werkelijke correctionele boete, geïnd ten bate van de Staat (art. 38 S.W.), een straf, waarvan het kwantum afhankelijk is van het aantal dagen vertraging van de opnemings. Ze bestaat dus en wordt opgelegd, onafhankelijk van elke eis die eventuele burgerlijke partijen kunnen stellen (74).

i) Bevoegde Rechtbank.

Vanzelfsprekend is — in geval van klacht of rechtstreekse dagvaarding — de correctionele rechtbank bevoegd. De voorziene straffen bepalen het misdrijf als wanbedrijf.

Verkiest de betrokkene een burgerlijke vordering — wenst hij uitsluitend schadevergoeding te vorderen wegens de schade door hem geleden door de weigering van inlassing, dan zullen de gewone regelen van de bevoegdheid toepasselijk zijn (75).

Wat de bevoegdheid betreft — *ratione loci* — menen we dat zowel art. 4 als de rechtspraak het antwoord bieden.

Art. 4 spreekt over de indiening van het antwoord «ten kantore van het periodiek schrift».

De rechtspraak heeft — in België athans — steeds de weigering beschouwd als een onthoudingsmisdrijf. Wij hebben daarop hoger reeds gewezen.

Deze beide argumenten brengen er ons toe te zeggen dat de plaats waar, hetzij het misdrijf, hetzij de fout (in casu de onthouding) begaan wordt deze is waar het periodiek geschrift wordt uitgegeven. Die oplossing werd reeds vroeger aanvaard (76) en blijft thans, gestaafd nog door art. 4, behouden.

Weze nog even opgemerkt dat art. 9 uitdrukkelijk voorziet dat over al de vorderingen, krachtens de wet van 23-6-1961 ingesteld, uitspraak dient te worden gedaan met opschorting van alle andere zaken. Deze wettekst beklemtoont, ééns te meer, de noodzakelijkheid van een snelle oplossing.

WILLY CALEWAERT.

(1) Cfr. *Moniteur Universel*, an VII, p. 1100, gecit. Georges Duplat «Le journal. Sa vie juridique. Ses responsabilités civiles. Le droit de réponse», 2e ed. Bruxelles 1929, p. 411.

(2) Het beginsel zelf van het recht tot antwoord vinden we terug in de voorbereidende werkzaamheden van de wet van 9-10 juni 1819. In 1821 bekommert zich J. Bentham om het probleem, in Engeland dan in «The liberty of the press and public discussion — a letter to the Spanish people» London 1821.

(3) «Les propriétaires ou éditeurs de tout journal ou écrit périodique seront tenus d'y insérer dans les trois jours de leur réception ou dans le plus prochain numéro, s'il n'en était pas publié avant l'expiration des trois jours, la réponse de toute personne nommée ou désignée dans le journal ou écrit périodique sous peine d'une amende de 50 à 500 francs, sans préjudice des autres peines et dommages-intérêts auxquels l'article incriminé pourrait donner lieu. Cette insertion sera gratuite et la réponse pourra avoir le double de la longueur de l'article auquel elle sera faite».

(4) Het meningsverschil — aanleiding tot de wetgevende interpretatie — was het volgende: de uitgever van een tijdschrift heeft in het volgend verschenend blad het — twee dagen voor de verschijning toegekomen — antwoord niet gepubliceerd. Is hij dan een boete verschuldigd voor elke dag vertraging of zal hij slechts zoveel boeten oplopen als er nummers verschijnen tot op het ogenblik der publicaties? Cfr. Belg. Jud. 1853, p. 558, 1342 en id. 1854, p. 28 en 1382.

(5) Indien thans, ingeval van tweede verbreking op dezelfde gronden de rechtsmacht van verwijzing de verplichting heeft zich te schikken naar de oplossing van het rechtspunt voorgestaan door het Hof van Cassatie (wet van 7-7-1865) dan was — toen — de wet van 4-8-1832 toepasselijk en gaf dit geval aanleiding tot tussenkomst van de wetgever. Thans heeft het Hof van Cassatie zelf legislatieve bevoegdheid.

(6) Cfr. Advies O.M. bij vonnis RB. Antwerpen 17-6-1955; Rk. Wbl. 1955/56 kol. 846; met verzending naar art. 83 Wb. B. Rpl. en Schuermans; H. «Code de la presse ou commentaire du décret du 20 juillet 1831 et des lois complémentaires de ce décret. 2e ed. II. p. 141.

(7) «Zedenschendende publicaties en vrijheid van drukpers» Rk. Wbl. 1958/59, kol. 969/1000.

(8) Vergelijken we even de strijdige standpunten. Standpunt van de journalist: «Que d'abus dans le système que toute personne citée aura le droit de réponse! En effet, puisque des centaines d'individus voient chaque jour leur nom dans un numéro de journal, ils auraient chacun droit à 1.000 lettres d'écriture au minimum!» (Duplat, op. cit. p. 444). Standpunt van de jurist: «Lorsque l'on parle de liberté de la presse, l'on pense principalement à celle des journalistes, des éditeurs et des auteurs. Mais cette liberté ne doit pas s'arrêter là: Elle ne peut être qu'incomplète si la liberté du citoyen ne se trouve pas également garantie contre la presse». (Jacques Frédéricq «Le droit de réponse en matière scientifique, artistique et littéraire» J.T. 1958; p. 1.

(9) Verslag van Portalis aan de «Chambre des Pairs» in 1822. Moniteur 27-2-1822 p. 295, gec. Duplat, op. cit. p. 420.

(10) Rb. Hoei 3-4-1926; Pas. III. 167.

(11) Parl. Besch. Ontwerp van wet nr 706 van 6-10-1953; p. 1.

(12) Cfr. in dat verband het standpunt van de Algemene Belgische Persbond in het augustusnummer 1957 van «Le journaliste».

(13) Cas. 9-3-1885; J.T. 1885, p. 409.

(14) Rb. Brugge 21-12-1882; Pas. 1882. III. 322. In deze zin van ruime interpretatie nog: Rb. Luik 6-3-1950 Jur. Liège 1949/50, p. 214 en Rb. Antwerpen 17-6-1955; Rk. Wbl. 1955/56, kol. 846.

(15) Cfr. Parl. Besch. nr. 706 van 6-10-1953, p. 1.

(16) Parl. Besch. nr 121 van 26-1-1960 en in zelfde zin J. Frédéricq: op. cit. J.T. 1958 p. 1: «Notons d'abord que la personne citée dans un journal est seule juge de l'intérêt qu'elle peut avoir à faire insérer sa réponse et de l'opportunité de celle-ci».

(17) Hoe ongelooflijk ook werd dit recht eens t.o.v. een vreemdeling betwist (Rb. Charleroi 6-4-1878; B.J. 2e s. II. 541). Later kwam — als vanzelfsprekend — de rechtspraak tot een ander standpunt: Cfr. B.H. Gent 7-4-1884; Pas. II. 322.

(18) B.H. Gent 29-11-1875; B.J. 2e s. 9. 190; B.H. Brussel 14-12-1886; Pas. 1887. II. 286.

(19) Memorie van toelichting 6-10-1953, p. 1.

(20) Cfr. G. Duplat, op. cit. p. 426 v. met verwijzing naar rechtspraak. Aldus Rb. Verviers 30-10-1879; Pas. 1881. III. 141. Hier werd voor elk «genoemd» lid van een gemeenschap zonder rechtspersoonlijkheid het recht tot antwoord erkend. Het lijkt geen twijfel dat dezelfde oplossing thans geldt. Het is slechts de collectiviteit zonder rechtspersoonlijkheid — als zodanig — die niet over het recht tot antwoord beschikt.

(21) Vgl. Duplat, op. cit. p. 428 met verwijzing naar auteurs en rechtspraak desbetreffend.

(22) Schuermans, H. op. cit. II, p. 80 maakte hier het onderscheid tussen een artikel verschenen vóór het overlijden (en dan ontstond een recht — jure hereditatis — op grond van art. 724 BW.) of erna (en dan bestond geen recht tot antwoord). Spreken zich uit in dezelfde zin: Doré, R. «Du droit de réponse en matière de presse». Chartres 1902, p. 48; Le Poittevin G. «La Liberté de la presse depuis la Révolution» Paris. 1901, I, p. 154 e.a.

(23) Op. cit. p. 433.

(24) Parl. Besch. nr 706 van 6-10-1953 p. 2.

(25) Ter vergelijking: in Frankrijk luidt art. 34 par. 2 der wet van 29-9-1919: «Que les auteurs de difamations ou injures aient ou non l'intention de porter atteinte à l'honneur ou à la considération des héritiers, époux ou légataires universels vivants, ceux-ci pourront user dans les deux cas du droit de réponse prévu par l'article 13».

(26) B.H. Brussel 22-6-1959; J.T. 1959, p. 562; Pas. II. 185.

(27) «Le droit de réponse en matière scientifique, artistique et littéraire», J.T. 5-1-1958, p. 1/5.

(28) Cfr. Duplat, op. cit. p. 448, met verwijzing in voetnoot, naar de voordracht van René Bazin «Les femmes et la lecture», verschenen in «Le Bien Public» van 17/20 mei 1908.

(29) Cass. Fr. 17-6-1898; D.P. 1899, I, 289 met een instemmend commentaar van prof. J. Appleton. Dit principiële arrest werd door andere beslissingen in zelfde zin gevolgd, o.m. Cas. Fr. 21-5-1929; Gaz. Pal. 1924. II. 79.

(30) Pas. I. 314.

(31) D.P. 1899 I. 290/291.

(32) Parl. Besch. Verslag nr 773-2 van 26-6-1957 van dhr Nossent.

(33) De door de Kamer der Volksvertegenwoordigers gestemde tekst luidde: «De wetenschappelijke, artistieke of letterkundige kritiek echter geeft geen aanleiding tot recht tot antwoord» (Cfr. Parl. Handel, Vergadering van 2-7-1957).

(34) Parl. Besch. Verslag 121 van 26-1-1960 van dhr Ancot. Dit belangwekkend verslag, sprekend over de rede van J. Frédéricq, zegt, o.m. «Hierin werd zeer heftige kritiek uitgebracht op het ontwerp dat de Kamer had aangenomen en men ging zelfs zover te verklaren dat het in de algemene onverschilligheid was goedgestemd door een Parlement dat gewoon is zijn achterstallige wetten-voorraad zoveel mogelijk vóór het reces op te ruimen; be-

sloten werd met de wens dat de Senaat die trots is op zijn faam van wijsheid en gematigdheid, het probleem waarvoor spreker gepoogd had enkele aspecten in een klaarder daglicht te stellen, ernstig en in zijn geheel opnieuw ter hand zou nemen».

(35) Verslag Senaat Parl. Besch. nr 121; 26-1-1960, p. 4 Cfr. Daar eveneens gedetailleerde voorgeschiedenis van het ontwerp.

(36) Parl. Besch. nr 121 - 26-1-1960.

(37) Verslag com. Justitie Senaat Parl. Besch. nr 121. 26-1-1960.

(38) Duplat, op. cit. p. 488-489. Aldus het woordenboek, dat in regelmatige afleveringen verschijnt. De grens ligt hier in de alfabetische volgorde. Hetzelfde geldt voor het geannoteerde wetboek dat in delen verschijnt en beperkt is door de artikelen die gecommmentarieerd worden.

(39) Parl. Besch. Verslag nr 773-2 van 26-6-1957, p. 4/5.

(40) Cfr. Parl. Besch. Ontwerp van wet nr 706 van 6-10-1953, memorie van toelichting, p. 1.

(41) Advocaat-generaal Plougoulin drukte zich als volgt uit: «Nous n'avons jamais songé à livrer le journal à tous les caprices de la fantaisie, et les tribunaux auront toujours le droit souverain d'apprécier si ce qu'on présente comme une réponse est réellement une réponse» bij Cas. Fr. 8-2-1850; D. 1850, I, 69. Voor fantaisistische antwoorden cfr. o.m. Rb. Kortrijk 20-2-1878; B.J. 1878, 399; Rb. Brussel 25-10-1905 in Duplat, op. cit. p. 472-73; Rb. Antwerpen 29-2-1876; B.J. 1876, 926; Rb. Brussel 6-2-1878; B.J. 1878, 286; Rb. Antwerpen 17-6-1955; Rk. Wbl. 1955/56, kol. 846 v. met het belangrijke advies van het openbaar ministerie dhr Caron in die zin en de daarin vermelde rechtsleer en rechtspraak.

(42) Cas. Fr. 3-5-1923; Gaz. Pal. 1923, 2, 104.

(43) Pandectes, Ve Droit de réponse 92 en 153; Rb. Brugge 24-1-1878; Pas. III. 287; B.H. Gent 29-11-1875; Pas. 1876. II. 72; Cas. 16-11-1897; Pas. 1898. I. 13. Dit arrest aanvaardt, althans impliciet de noodzakelijkheid van handtekening. Het zegt inderdaad dat de deurwaarder de authenticiteit ervan mag vaststellen. In dezelfde zin nog: Schuermans, op. cit. II, p. 117 en 128. Beltjens «Encyclopédie dnt crim., Code pénal» p. 814 en 818 nrs. 16/17; Rb. Antwerpen 17-6-1955; Rk. Wbl. 1955-56, kol. 846. Zelfs wordt — in die stelling — aangenomen dat de legalisatie van de handtekening wenselijk is: Rb. Gent 8-5-1871; B.J. 1871, 729; Rb. Antwerpen 16-1-1880; B.J. 1880, 639.

(44) Cfr. in die zin: Cas. 8-11-1937; Pas. I, 330.

(45) Zie Rk. Wbl. 1951/52, kol. 1143.

(46) Cas. fr. 8-2-1850; D. 1850. I, 69; B.H. Luik 24-4-1899; Pand. pér. b. 1899 nr 1073.

(47) Pandectes Ve Droit de réponse, 125; Rb. Antwerpen 17-6-1955; Rk. Wbl. 1955-56, kol. 846. In het advies van dhr Caron, openbaar ministerie, wordt dan ook terecht gezegd: «Welnu, het antwoord moet in verhouding staan met de aanval (être adéquat à l'attaque), een rechtstreeks verband houden met «in casu», de advertentie, waarvan aanlegger het voorwerp uitmaakt».

(48) B.H. Brussel 5-11-1859; Pas. 1860. II. 416. Duplat zegt daarvoor (op. cit. p. 486) «le droit de réponse n'est pas un droit formaliste».

(49) Zie wat betreft de moeilijkheden van toepassing van het decreet van 1831; B.H. Brussel 22-1-1908 en de belangrijke uiteenzetting daarvoor van Duplat, op. cit. p. 508 v.

(50) Vgl. o.m. B.H. Brussel 29-3-1882, Pas. 1883, II, 19; B.H. Brussel 8-11-1886; B.J. 1887, p. 641.

(51) Parl. Besch. 373-2 van 26-6-1957, p. 3.

(52) Parl. Besch. Ontwerp van wet nr. 706, 6-10-1953, p. 3.

(53) Cfr. B.H. Brussel 2-7-1883; Pas. 1883, II, 406, waar gezegd wordt dat slechts één enkel antwoord wettelijk kan worden toegestaan in zulk geval.

(54) Parl. Besch. Ontwerp van wet nr. 706, 6-10-1953, p. 3.

(55) G. Duplat, op. cit. p. 486. In dit verband kunnen wij vaststellen dat dit besluit gesteund is op een zeer uitvoerige rechtspraak.

a) Wat betreft het antwoord dat beledigend is of in strijd met de wetten of de goede zeden, hier is geen twijfel mogelijk. Het recht tot antwoord verleent niet het recht een misdrijf te plegen. (Cfr. Chassan M.: «Traité des délits et contraventions de la parole, de l'écriture et de la presse», 2e éd. Paris 1851, I, nr. 945, p. 453. Moest in het periodiek geschrift toch zulk antwoord verschijnen, dan zou de uitgever strafrechtelijk verantwoordelijk zijn en de auteur van het antwoord medeplichtig. (Zie Duplat, op. cit. p. 481 v., met verwijzing naar een zeer uitvoerige rechtspraak.)

b) Wat betreft het antwoord dat derden zonder noodzakelijkheid in de zaak betreft, zie eveneens Duplat, p. 460 v. met verwijzing eveneens naar een groot aantal rechterlijke beslissingen. Wij verwijzen tevens naar Cas. 17-12-1956; Rev. dnt. pén. 1956-57, p. 544, (waar echter slechts een korte inhoud wordt gegeven en niet de volledige tekst van het arrest).

(56) Vgl. Rb. Antwerpen 7-6-1955; Rk. Wbl. 1955-56, kol. 846 v.

(57) Parl. Besch. Ontwerp van wet nr. 706, 6-10-1953, p. 3.

(58) Dit amendement was als volgt verantwoord: «Het recht van antwoord verzekert de rechtvaardige verdediging van diegenen die lang de pers om worden aangevallen. Bij deze rechtmatige verdediging moet hij die het voorwerp is geweest van een aanval gebruik kunnen maken van het hem grondwettelijk gewaarborgd recht van taalvrijheid, en moet hij derhalve zijn antwoord kunnen geven in de taal die hij verkies. De verplichting om dit te doen in de taal van het dagblad beperkt deze vrijheid. Wij stellen voor deze

bepijking, waarvan de grondwettelijkheid trouwens terecht in twijfel kan worden getrokken, uit de wettekst te doen verdwijnen». Parl. Besch. nr. 505-3 van 14-6-1961.

(59) Op. cit. p. 524.

(60) Nationaal Congres van de Belgische Pers, 1908, cfr. Parl. Besch. nr. 121 van 26-1-1960, p. 4.

(61) Parl. Besch. nr. 706 van 6-10-1953, p. 3.

(62) Advies op p. 5 van Parl. Besch. nr. 706 van 6-10-1953.

(63) Wetten van 29-9-1919 en 5-10-1946.

(64) Parl. Besch. nr. 706 van 6-10-1953, p. 4.

(65) «Overwegende dat de oorspronkelijke verweerster wegens gebrek aan voldoende vereenzelviging van de steller van het antwoord in de te publiceren advertentie dan ook niet verplicht was kwestige tekst te publiceren», Rb. Antwerpen, 17-6-1955; Rk. Wbl. 1955-56, kol. 846.

(66) B.H. Brussel, 22-6-1959, Pas. II, 185.

(67) G. Duchaine, «Du délit de presse», Brussel 1866 p. 95 v.

(68) Cas. 16-7-1870, B.J. 1871, 190 en B.H. Luik 16-3-1904; Jur. Liège 1904, 179. Vgl. in zelfde zin het advies van de heer Caron, openbaar ministerie i.z. vonnis Rb. Antwerpen, 17-6-1955; Rk. Wbl. 1955-56, kol. 847.

(69) Parl. Besch. nr. 706 van 6-10-1953, p. 4.

(70) Parl. Besch. Ontwerp van wet nr. 706 van 6-10-1953, p. 4.

(71) Parl. Besch. Verslag nr. 121 van 26-1-1960, p. 12 v.

(72) Zie art. 2 der wet van 5-3-1952 en, desbetreffend, Van Balberghe, «Wet van 5 maart 1952 betreffende de opgediemes op de strafrechtelijke geldboeten», Rk. Wbl. 1951-52, kol. 1441-1450.

(73) De aldus bepaalde geldboete is een dwangmiddel en is dus — hoewel ze enige gelijkenis daarmede vertoont — geen strafbeding in de burgerrechtelijke betekenis. (De Page, «Traité», III, nr. 117 v.). In het burgerlijk recht is een strafbeding slechts een tussen partijen forfaitair bepaald bedrag dat het damnum emergens en/of het lucrum cessans vertegenwoordigt. Een afwijking dus van het gemeenrecht.

(74) Het gaat hier niet om een nieuw begrip. Reeds vroeger was in bepaalde gevallen het kwantum der geldboete afhankelijk van bepaalde elementen: vb. Boswetboek art. 154 en t.a. het decreet van 1831 zelf.

(75) Het recht op schadevergoeding kan, vanzelfsprekend, zijn oorsprong vinden in de welgering van de opname van het antwoord. Zie o.m. advies van dhr. Caron bij vonnis Rb. Antwerpen 17-6-1955; Rk. Wbl. 1955-56, kol. 847.

(76) In die zin B.H. Luik 11-3-1904; Jur. Liège 1904, 179 en Rb. Luik, 11-4-1889; Jur. Liège 1889, 160.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 15 september 1960.

Eerste Voorzitter : M. de Clippele.

Raadsheer-verslaggever : M. Bayot.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

1. **Arbeidsongevallen. — Nietigheid van de arbeidsovereenkomst waarop het bedrijfshoofd zich niet mag beroepen. — Aard van deze nietigheid.**

2. **Arbeidsovereenkomst aangegaan met schending van de wetten op de slijterij van gegiste dranken. — Volstreekte nietigheid.**

1. *Naar luid van art. 1, laatste lid, van de samengeordende wetten betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen, mogen de bedrijfshoofden zich niet, met het oog op het ontwijken van de toepassing der wet, beroepen op de nietigheid van de arbeidsovereenkomst, wanneer deze nietigheid voortspruit uit de zelfs onvrijwillige verkrachting van humantwege van de wetten en besluiten betreffende de arbeidspolitie en de arbeidsregeling.*

1. *De bepalingen van de artt. 1, 2 tot 9 en 2 van de bij K.B. van 3 april 1953 samengeordende wetten betreffende de belastingen op de slijterij van gegiste dranken hebben als voorwerp voorwaarden van zedelijkheid op te leggen aan de houders van slijterijen van gegiste dranken en aan de personen, die belast worden met het houden van zodanige slijterijen. Deze bepalingen hebben niet als voorwerp de arbeidspolitie en de arbeidsreglementering in de zin van art. 1 van de samengeordende wetten betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen. Een met schending van deze bepalingen aangegaan contract is volstrekt nietig daar het de zedelijke orde van de gemeenschap krenkt.*

N.V. Le Secours de Belgique

t./ Germain en N.V. «Brasserie Nectar».

Gelet op het bestreden vonnis op 17 februari 1959 in hoger beroep door de Rechtbank van eerste aanleg te Luik gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1, in het bijzonder 1, laatste lid, 9 van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen samengeordend bij koninklijk besluit van 28 september 1931, 1, 2 van de wetten betreffende de belastingen op de slijterijen van gegiste dranken, samengeordend bij koninklijk besluit van 3 april 1953, 6, 1108, 1131, 1132, 1133 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat de bestreden beslissing, het vonnis a quo bevestigende, vaststelt dat verweerder ofschoon hij, bij toepassing van artikel 1 van de wetten betreffende de belasting op de slijterijen van gegiste dranken, hetzij zelf, hetzij door middel van een derde persoon, geen dranken in het klein mocht verkopen, niettemin in de hoedanigheid van zaakvoerder voor de rekening van de Brouwerij Nectar, het café Cosmos te Luik hield en beslist dat evenmin aanlegster, als de Brouwerij Nectar, zich mag beroepen op de nietigheid van gezegd contract, om de reden dat, door dat contract aan te gaan, de Brouwerij Nectar «een besluit betreffende de arbeidspolitie en de arbeidsregeling», in de zin van artikel 1, voorlaatste lid, van de bovenvermelde wetten op de vergoeding der schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen, geschonden heeft en dat dienvolgens noch de Brouwerij noch aanlegster, die in de verplichtingen van het bedrijfshoofd treedt, zich op de nietigheid van de overeenkomst mogen beroepen met het oog op het ontwijken van de wet op de vergoeding der schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen, dan wanneer de ontzegging van het recht een slijterij van gegiste dranken te houden op ethische redenen gegrond is, die noch met de arbeidspolitie noch met de arbeidsreglementen enig verband houden, en het contract aangegaan met miskenning van deze ontzegging een ongeoorloofde oorzaak en voorwerp heeft en er mitsdien daarin een nietigheid van openbare orde schuilt; waaruit volgt dat ter zake het betwist contract aangetast was door volstreekte nietigheid, welke verweerder uitsloot van het voordeel van de wetgeving betreffende de arbeidsongevallen, wetgeving die slechts van toepassing is wanneer het arbeidscontract geldig is of alleen nietig wegens schending van de besluiten en wetten betreffende de arbeidspolitie en de arbeidsregeling;

Overwegende dat het bestreden vonnis erop wijst, enerzijds, dat verweerder, die als zaakvoerder van een café in de dienst van verweerster was, het slacht-

offer van een arbeidsongeval is geweest en, anderzijds, dat gezegde verweerster «geïntimeerde» — verweerder, — als zaakvoerder in haar dienst had spijt de ontzegging waardoor zij wist dat hij, wegens bepaalde veroordelingen, getroffen was krachtens de samengeoorden bepalingen van het koninklijk besluit van 3 april 1953 »;

Overwegende dat het vonnis beslist dat noch aanlegster, verzekeringsmaatschappij in de rechten tredende van verweerster, noch deze zich mogen beroepen op de nietigheid van het contract aangegaan met schending van de bovenvermelde bepaling omdat, naar luid van artikel 1, laatste lid, van de samengeoorden wetten betreffende de vergoeding der schade voortspuitende uit de arbeidsongevallen, de bedrijfshoofden zich niet, met het oog op het ontwijken van de toepassing der wet, mogen beroepen op de nietigheid van de arbeidsovereenkomst, wanneer deze nietigheid voortspuit uit de zelfs onvrijwillige verkrachting van humentwege van de wetten en besluiten betreffende de arbeidspolitie en de arbeidsregeling;

Overwegende dat de bepalingen van de artikelen 1, 2° tot 9°, en 2 van de hoger vermelde samengeoorden wetten als voorwerp hebben voorwaarden van zedelijkheid op te leggen aan de houders van slijterijen van gegiste dranken en aan de personen die belast worden met het houden van zodanige slijterijen;

Overwegende, enerzijds, dat deze bepalingen niet als voorwerp hebben de arbeidspolitie en de arbeidsreglementering in de zin van artikel 1 van de samengeoorden wetten betreffende de vergoeding der schade voortspuitende uit de arbeidsongevallen, en dat, anderzijds, het met schending van evengenoemde bepalingen aangegane contract volstrekt nietig is wijl het de zedelijke orde van de gemeenschap krenkt;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden vonnis;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt aanlegster tot de kosten, bij toepassing van de wet van 20 maart 1948;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Verviers, zitting houdende in hoger beroep.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 16 juni 1961.

Voorzitter : M. Vandermersch.

Raadshere-verslaggever : M. Delahaye.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Procesrecht. — De exceptie van gebrek aan hoedanigheid kan in elke stand van het geding worden voorgebracht. — Wanneer moet de onbevoegdheid *ratione loci* worden tegengeworpen ?

De exceptie van gebrek aan hoedanigheid is een ten gronde rechtsvernietigende exceptie, die in elke stand van het geding voor de rechter, die over de feiten uitspraak doet, kan worden voorgebracht.

*Naar luid van artikel 169 Rv. kan het verzoek tot verwijzing wegens onbevoegdheid *ratione loci* van de rechter bij wie de zaak ahangig is gemaakt, niet na andere excepties of verweermiddelen, uit-*

gezonderd de bij artikelen 116 en 174 Rv. voorziene, worden ingediend.

Jansegers t/ Goffaux en Fievet.

Gelet op het bestreden vonnis, op 6 september 1959 in laatste aanleg gewezen door de Rechtbank van koophandel te Sint-Niklaas;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 168, 169 en 173 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering,

doordat het bestreden vonnis de door eiser in zijn conclusies voorgestelde exceptie van niet-ontvankelijkheid wegens gemis aan hoedanigheid in hoofde van verweersters verwerpt, en de vordering van verweersters ontvankelijk verklaart om reden dat verweersters «vroeger dezelfde vordering vóór de Rechtbank te Charleroi hadden ingesteld», dat eiser aldaar het gebrek aan hoedanigheid van verweersters niet opgeworpen heeft, en ook niet blijkt zich te hebben voorbehouden deze hoedanigheid te betwisten, doch alleen de exceptie van onbevoegdheid «*ratione loci*» liet gelden, en dat eiser dient geacht te worden verweersters als geldige tegenstrevers aanvaard te hebben en niet meer gerechtigd is op dit punt terug te komen, «daar de op een gemis aan hoedanigheid gesteunde exceptie van niet-ontvankelijkheid eerst en vooral ook vóór de exceptie van onbevoegdheid moet onderzocht worden;

dan wanneer, volgens artikel 169 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging, geen enkele exceptie, behalve de exceptie van borgtocht en de opschortende excepties, vóór de exceptie van onbevoegdheid *ratione loci* mag voorgesteld worden; dat dientengevolge het bestreden vonnis, na er op gewezen te hebben dat eiser alleen de exceptie van onbevoegdheid *ratione loci* vóór de Rechtbank te Charleroi had ingeroepen en zonder vast te stellen dat hij aldaar over de grond conclusies genomen had, niet kon beslissen dat eiser niet meer gerechtigd was de exceptie van niet-ontvankelijkheid wegens gemis aan hoedanigheid in hoofde van verweersters in te roepen, zonder de in het middel aangeduide wetsbepalingen te schenden;

Overwegende dat uit het bestreden vonnis blijkt dat aanlegger, door verweersters gedagvaard tot betaling van geleverde goederen, beweerde niet met verweersters gehandeld te hebben doch met de vennootschap Fonty Service waarvan zij de vennoten zijn en vóór de Rechtbank van koophandel te Sint-Niklaas hun gebrek aan hoedanigheid ingeroepen had in zover zij «*ut singuli*» waren opgetreden, terwijl hij te voren deze exceptie in dezelfde zaak vóór de rechtbank van eerste aanleg te Charleroi, zetelende in handelszaken, niet ingeroepen had, en zich er toe beperkt had een exceptie van onbevoegdheid *ratione loci* op te werpen, welke door die rechtbank werd aangenomen;

Overwegende, enerzijds, dat de door aanlegger opgeworpen exceptie van gebrek aan hoedanigheid een ten gronde rechtsvernietigende exceptie is; dat dergelijke exceptie in elke stand van het geding vóór de rechter, die over de grond van de zaak uitspraak doet, kan voorgebracht worden;

Overwegende dat, anderzijds, naar luid van artikel 169 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, het verzoek tot verwijzing wegens onbevoegdheid *ratione loci* van de rechter bij dewelke de zaak ahangig is gemaakt, niet kan ingediend worden «na» andere excepties of verweermiddelen, behalve die voorzien bij artikelen 166 en 174, waaruit volgt dat het bestreden vonnis uit de omstandigheid dat aanlegger

vóór de rechtbank te Charleroi slechts de bevoegdheid *ratione loci* van dit rechtcollege zou betwist hebben, niet kon afleiden dat aanlegger dient geacht te worden verweersters « als geldige tegenstrevers aanvaard te hebben » en « niet meer gerechtigd was op dit standpunt terug te komen »;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden vonnis;

Zegt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweersters tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de rechtbank van koophandel te Gent.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 7 februari 1961.

Voorzitter : M. Vranckx.

Raadsheren : M.M. Mast en Mees.

Substituut-auditeur-generaal : M. Similon.

Advokaat : Mr. Walckiers.

1. **Wet 12 april 1958 betreffende de medisch-farmaceutische cummulatie. — Afschaffing geneesmiddelen-depot. — Afwijkingen.**
2. **Betrokken partijen.**
3. **Kennisgeving aan adviserende lichamen. — Substantiële vorm.**

1. *Artikel 2 Wet 12 april 1958 betreffende de medisch-farmaceutische cummulatie legt de verplichting op aan de geneesheren binnen de 2 jaar hun geneesmiddelen-depot af te schaffen. Afwijkingen kunnen worden toegestaan door een commissie van eerste aanleg na advies van verschillende verenigingen van geneesheren en apothekers, waarna beroep openstaat bij de commissie van beroep; bij de afwijkingsaanvragen dient o.m. rekening gehouden met redenen van maatschappelijk belang en met de spreiding van de apothekersofficina's in gewestelijk verband.*

2. *De minister van Volksgezondheid en van het Gezin die voor de commissie van beroep geen partij was, noch kan zijn, kan niet voor de Raad van State als tegenpartij worden opgeroepen; de commissie van beroep, met een rechtsprekende functie belast, kan niet als tegenpartij voor de Raad van State optreden; uit de tekst van de wet blijkt dat de Orde der Apothekers niet als betrokken partij kan worden beschouwd.*

3. *Uit de tekst van de wet blijkt dat het beroep van de aanvrager voor de commissie van beroep en de datum van behandeling ter kennis van de adviserende lichamen moet gebracht worden; zulks maakt een substantiële vorm uit.*

1. Het Limburgs Apothekersverbond; 2. de Orde der Apothekers; 3. De Provinciale Raad van Limburg van de Orde der Apothekers t/ 1. De Belgische Staat (Minister van Volksgezondheid en van het Gezin); 2. Dr. J. Jorissen.

Arrest nr. 8420

Overwegende dat de beroepen strekken tot vernietiging van de beslissing dd. 8 januari 1960 waarbij de commissie van beroep voor medisch-farmaceutische

cumulatie aan Jacques Jorissen, dokter in de geneeskunde te Overpelt, toelating verleent tot verdere cumulatie;

Overwegende dat dokter Jacques Jorissen op 29 november 1958 vroeg om afwijking te bekomen van de bij artikel 2 van de wet van 12 april 1958 betreffende de medisch-farmaceutische cumulatie opgelegde verplichting, zijn geneesmiddelen-depot binnen de twee jaar na de afkondiging van de wet af te schaffen; dat de Provinciale Geneeskundige Commissie van Limburg, de Provinciale Raad van de Orde der geneesheren van Limburg en de Limburgse Geneeskundige Vakvereniging deze aanvraag gunstig adviseerden, terwijl de Raad van Limburg van de Orde der Apothekers en het Limburgs Apothekers Verbond daarentegen ongunstig advies uitbrachten; dat het bestuur zijnerzijds tot het besluit kwam dat er geen reden was om het geneesmiddelen-depot van dokter Jorissen te handhaven; dat de commissie van eerste aanleg betreffende de medisch-farmaceutische cumulatie op 2 oktober 1959 besliste dat er geen redenen voorhanden zijn om aan dokter Jorissen een afwijking van de voorschriften van artikel 2 van de wet van 12 april 1958 toe te staan; dat de commissie van beroep op 8 januari 1960 de bestreden beslissing nam; dat deze beslissing steunt op de considerans « dat de wet van 12 april 1958 een bespoedigde afschaffing van de medisch-farmaceutische cumulatie nastreeft ten bate van het algemeen nut;... dat de toelichting die door de parlementaire handelingen wordt verstrekt nopens de wettelijke afwijkingen, aantoonde dat in bepaalde gevallen, waarvan de beoordeling wordt overgelaten aan de omzichtigheid van de bevoegde commissie, persoonlijke belangen mogen in acht genomen worden, ofschoon daardoor tijdelijke verlenging van individuele situaties wordt teweeggebracht; dat deze zienswijze bevestiging vindt in de evolutie die het wetsontwerp onderging in zijn artikel 3, vierde lid (zie vergadering van 11 juni 1957, Kamer der Volksvertegenwoordigers, blz. 28) dat omgevormd is geworden in artikel 4, derde lid, van de wet; dat immers de wettekst bepaalt dat voor de beoordeling der afwijkingsaanvragen van gevestigde geneesheren-depohouders, onder meer rekening dient gehouden « met redenen van maatschappelijk belang waaronder (dus : niet beperkende opsomming) genoemd worden redenen die enkel verband houden met aan de requestant persoonlijke omstandigheden; ... dat ter zake Dr. J. Jorissen bogen mag op een lange beroepswerkzaamheid in de hoedanigheid van depothouder-geneesheer waar tegenover staat, volgens menselijke vooruitzichten, een betrekkelijk beperkte toekomstige loopbaan; dat hij eveneens terecht wijst op zware gezinslasten en op de nadelige gevolgen van de afschaffing van zijn depot niet enkel op geldelijk gebied, doch ook ten overstaan van zijne over verscheidene gemeenten verspreide cliënteles omwille van de afstanden tot de bestaande officina's; ... dat het niet omliggende begrip van « verspreiding van de officina's in gewestelijk verband », waarmede insgelijk rekening dient gehouden, de inachtneming niet belet terzake van de bovengenoemde redenen van maatschappelijk belang; dat inderdaad de wet geen van beide begrippen aan het andere ondergeschikt maakt, enerzijds, (en) anderzijds dat de officina's in de hier besproken streek verspreid gelegen zijn, op deze van Overpelt en Neerpelt na, voor wat de patiënten betreft van deze beide gemeenten »;

Overwegende dat de Minister van Volksgezondheid en van het Gezin vraagt buiten de zaak te worden gesteld omdat de onafhankelijkheid van de commissie van beroep tegenover zijn departement duidelijk uit

de wet blijkt en zij haar beslissing tegenover de Raad van State zelf moet verantwoorden;

Overwegende dat uit de wijze van samenstelling van de commissie van beroep, zoals deze geregeld is door artikel 7 van de wet van 12 april 1958, uit de haar opgelegde procedureregelen en inzonderheid uit de omstandigheid dat haar beslissingen voor de Raad van State kunnen worden bestreden en dat de commissie, na de vernietiging, krachtens genoemd artikel verplicht is «zich voor de rechtspunten naar het arrest van de Raad van State te richten», blijkt dat de commissie van beroep met een rechtsprekende functie is belast; dat het haar in die hoedanigheid niet toekomt als tegenpartij voor de Raad van State op te treden;

Overwegende echter dat de Minister van Volksgezondheid en van het Gezin voor de commissie van beroep geen partij was, noch kon zijn; dat hij voor de Raad van State niet als tegenpartij kan worden opgeroepen; dat hij buiten de zaak dient te worden gesteld; dat de aanvrager Jorissen, die beroeper was voor de commissie van beroep, voor de Raad van State tegenpartij is;

Overwegende dat de Orde der Apotekers niet kan worden beschouwd als «betrokkene» in de zin van het eerste lid van artikel 7 van de wet van 12 april 1958; dat immers enkel als zodanig kunnen worden aangezien de aanvrager en de in het tweede lid van artikel 6 van de wet genoemde lichamen; dat de Orde der Apotekers geen partij kan zijn voor de Commissie van beroep; dat zij niet als verzoekende partij voor de Raad van State kan optreden; dat haar beroep niet ontvankelijk is;

Overwegende dat de verzoekende partijen inroepen dat hun rechten van verdediging werden geschonden doordat noch de Provinciale Raad van Limburg van de Orde der Apotekers, noch het Limburgs Apotekers Verbond in kennis werden gesteld van het beroep van dokter Jorissen en ook niet verwittigd werden van de datum waarop het beroep zou behandeld worden;

Overwegende dat luidens het laatste lid van artikel 6 van de wet van 12 april 1958 de met redenen omklede beslissing van de commissie van eerste aanleg betekend wordt aan de aanvrager evenals aan de lichamen waarvan het advies tijdens het onderzoek werd gevraagd; dat het eerste lid van artikel 7 van dezelfde wet bepaalt dat de betrokkenen beroep kunnen instellen tegen de beslissing van de commissie van eerste aanleg; dat het laatste lid van artikel 9 van dezelfde wet tenslotte onder meer bepaalt dat het koninklijk besluit waarbij de procedure voor de commissie van beroep word geregeld «in het verhoor van de betrokkenen voorziet»; dat luidens het laatste lid van artikel 8 van het Koninklijk besluit van 31 mei 1958, de beslissingen van de commissie van beroep door middel van een ter post aangetekend schrijven ter kennis moeten worden gebracht van de in beroep of in verzet gaande partij en van de in artikel 6, tweede lid, van de wet bedoelde lichamen; dat deze bepalingen inhouden dat de wetgever een tegensprekelijk debat tussen de betrokkenen, d.w.z. de aanvrager en de lichamen waarvan het advies tijdens het onderzoek wordt gevraagd, heeft willen waarborgen; dat hieruit voortvloeit dat het beroep van de aanvrager en de datum waarop het beroep zal behandeld worden ter kennis van de adviserende lichamen moet worden gebracht; dat het tweede lid van artikel 7 van het koninklijk besluit van 31 mei 1958 weliswaar enkel bepaalt dat de datum waarop de zaak voor de commissie van beroep zal worden opgeroepen, medegedeeld moet worden aan de in beroep of in verzet gaande partij; dat

deze reglementaire bepaling evenwel de verplichtingen die met betrekking tot het tegensprekelijk debat door de wet zijn opgelegd, onverkort laat;

Overwegende dat de bestreden beslissing genomen werd met miskennis van een substantiële vorm,

Besluit :

Artikel 1 : De beslissing dd. 8 januari 1960 van de commissie van beroep voor medisch-farmaceutische cumulatie is vernietigd.

Artikel 2 : Dit arrest zal in de registers van bovenvermelde commissie worden overgeschreven en melding ervan zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing.

Artikel 3 : De zaak wordt verwezen naar de anders samengestelde commissie.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

8e Kamer. — 17 juni 1961.

Voorzitter : M. Winckelmans.

Raadsheren : M.M. Mechelinck-Masson en Van Hal

Substituut Procureur-generaal : M. Dijkmans.

Advocaten : Mrs. J. Diercxsens, J. Mertens
de Wilmars, S. Deloof en J. Marck.

**Verantwoordelijkheid van de eigenaar van een dier. —
Bewaking in de zin van artikel 1385 B.W.**

De eigenaar van het dier is principieel verantwoordelijk voor de schade door het dier veroorzaakt tenzij hij bewijst dat hij de juridische bewaking van het dier aan een derde heeft overgedragen. Opdat iemand op grond van artikel 1385 B.W. verantwoordelijk zou zijn moet hij niet alleen de feitelijke macht over het dier bezitten doch deze ook ten zijnen voordele uitoefenen.

Van Ham A., N.V. Vereniging der Verzekeraars t/
Stad Antwerpen, Notelteurs C. en
Stad Antwerpen t/ Aertssens.

Gezien in regelmatige vorm voorgelegd de door de wet vereiste gedingstukken;

Overwegende dat de beroepen binnen de wettelijke termijn aangetekend werden;

Dat zij ontvankelijk zijn, evenals de incidentele beroepen gevormd in hun besluiten, enerzijds door Cyriel Notelteurs en anderzijds door de stad Antwerpen;

Overwegende nochtans dat het beroep door de Vereniging der Verzekeraars ingesteld, tegen de stad Antwerpen niet ontvankelijk is, daar er geen rechtsverband tussen hen bestaat, vermits de stad Antwerpen, de Vereniging der Verzekeraars voor de rechtbank van eerste aanleg niet had gedagvaard;

Overwegende dat de zaken ingeschreven onder nrs 40.657 en 40.793 van de algemene rol, verknocht zijn;

Dat zij dienen samengevoegd te worden;

I. Over het beroep nr. 40.657 :

Overwegende dat op 8 maart 1958, Notelteurs, werkmans in dienst van de stad Antwerpen, gekwetst werd op de weg van het werk;

Dat een jachthond toebehorende aan Van Ham en die door deze tijdelijk bij de landbouwers Aertssens geplaatst was, onder het wiel van het motorrijtuig van Notelteirs terecht kwam;

Dat Notelteirs ernstige kwetsuren door zijn val opliep;

Overwegende dat op de dag der feiten Aertssens met zijn tractor en aanhangwagen uitreed en gevolgd was van twee jachthonden die van hetzelfde ras en dezelfde kleur waren;

Overwegende dat het zonder belang is te weten wie de eigenaar is van de tweede hond, daar de getuige Brandts, die op zijn motorfiets Notelteirs op ongeveer 20 meter volgde, in tegenwoordigheid der twee honden werd gesteld en zonder aarzeling de hond van Van Ham aanduidde, als zijnde degene welke het ongeval had veroorzaakt;

Dat hij in zijn eerste verhoor verklaard had dat hij het dier goed zou kunnen herkennen, daar het korter van haar was.

Overwegende dat appellant Van Ham, die door de eerste rechter verantwoordelijk werd verklaard, voorhoudt dat hij op voet van artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek, niet moet instaan voor de schadelijke gevolgen van het ongeval, daar de hond zich onder de bewaking van Aertssens bevond;

Overwegende dat Van Ham zijn hond bij Aertssens had geplaatst met het oog op de verkoop van het dier;

Dat partijen het niet eens zijn over de voorwaarden van de plaatsing;

Dat Aertssens beweert :

1) dat hij zich bepaalde een hok ter beschikking van Van Ham te stellen, hok waarvan de afsluiting de dag van het ongeval door de hond gedeeltelijk vernield werd;

2) dat Van Ham regelmatig zijn hond kwam bezoeken, voor zijn eten zorgde en er somtijds ging mee wandelen;

Overwegende dat de eigenaar van een dier principieel verantwoordelijk is voor de schade door het dier veroorzaakt;

Dat, om aan deze verantwoordelijkheid te ontsnappen, het hem behoort te bewijzen dat hij de juridische bewaking van het dier aan een derde heeft overgedragen;

Overwegende dat opdat er bewaking weze, in de zin van artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek, de persoon wiens aansprakelijkheid in het gedrag komt de feitelijke macht over het dier moet hebben en deze macht ten zijne voordele uitoefenen;

Overwegende dat het geenszins uit de hogeraangehaalde gegevens blijkt dat Aertssens enig nut of profijt uit de bewaking van de hond zou hebben gehaald;

Overwegende dat de eerste rechter dienvolgens terecht heeft beslist dat de bewaking van de hond in hoofde van de eigenaar Van Ham gebleven was;

Overwegende dat het niet betwist wordt dat het slachtoffer gerechtigd is de verzekeraar van Van Ham in zake te roepen, om bij toepassing van artikel 1 van de wet van 24 mei 1937 een gezamenlijke veroordeling te vragen tegen beiden;

Overwegende dat Notelteirs een tegenberoep heeft ingesteld, ten einde zijn provisionele vergoeding wegens morele schade te zien verhogen van 10.000 fr. tot 30.000 fr.;

Overwegende dat er geen aanleiding bestaat om deze vraag in te willigen, daar het bedrag van deze vergoeding zal afhangen van het resultaat van het genees-

kundig onderzoek dat de eerste rechter met reden bevoelen heeft;

Dat het slachtoffer trouwens schadeloos gesteld wordt voor zijn materiële schade;

Overwegende dat de stad Antwerpen ook een incidenteel beroep heeft ingediend en vraagt dat de som die haar in eerste aanleg werd toegekend (92.488 fr.) zou verhoogd worden met een bedrag van 41.252,50 fr. dat zij aan of voor rekening van zijn aangestelde betaald heeft, sedert zij op 23 september 1959 haar eerste rekening heeft opgesteld;

Overwegende dat appellant Van Ham buiten de doktersonkosten, betwist iets verschuldigd te zijn aan de stad Antwerpen wegens de tijdelijke en de eventuele blijvende werkonbekwaamheid van het slachtoffer, vermits er geen tegenstrijdige vaststellingen plaats vonden tussen haar en Notelteirs;

Dat het vonnis waartegen beroep desbetreffend een welbepaalde zending aan een deskundige heeft opgedragen;

Overwegende dat op te merken valt dat de eerste rechter enkel aan de deskundige als opdracht heeft gegeven te onderzoeken of Notelteirs uit het ongeval van 8 maart 1958 een bestendige werkonbekwaamheid overgehouden heeft en gebeurlijk de graad ervan te bepalen, alsook de datum waarop deze als definitief ingetreden mag aangezien worden;

Overwegende dat overeenkomstig de bepalingen van de wet op de arbeidsongevallen de stad Antwerpen gesubrogeerd is in de rechten van zijn aangestelde ten aanzien van diegene die burgerlijk verantwoordelijk is voor de schade welke het slachtoffer heeft geleden;

Overwegende dat het niet betwist wordt dat de Stad Antwerpen, ten gevolge van de regelmatige proceduur, aan Notelteirs betaald heeft de wettelijke vergoedingen waarop hij kon rekenen uit hoofde van zijn tijdelijke werkonbekwaamheid;

Dat zij ook de dokterskosten, enz. heeft uitbetaald;

Dat zij dus gerechtigd is gezegde vergoedingen en onkosten van appellant Van Ham terug te vorderen;

Overwegende nochtans dat vermits het deskundig onderzoek door de eerste rechter bevoelen, de graad van de eventuele blijvende invaliditeit moet vaststellen, het voorbarig zou zijn Van Ham thans te veroordelen om welke som ook uit dien hoofde te betalen;

Dat dienvolgens een bedrag van 19.024 fr. van de door de stad Antwerpen gevorderde vergoedingen dient afgetrokken;

II. Over het beroep nr. 40.793 :

Overwegende dat dit beroep in ondergeschikte orde ingesteld werd, voor het geval dat het Hof zou beslissen dat Aertssens de juridische bewaking van de hond had;

Dat, vermits zulks het geval niet is, het beroep van de stad Antwerpen tegen Aertssens als ongegrond voorkomt;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord in openbare terechtzitting het eensluidend advies van de heer Advocaat-generaal Dijckmans;

Voegt samen als verknocht de zaken ingeschreven onder nrs 40.657 en 40.793;

Verklaart het beroep voor de Vereniging der Verzekeraars tegen de Stad Antwerpen ingesteld niet ontvankelijk;

Ontvangt de andere beroepen en de tegenberoepen en er over rechtdoende;

Bevestigt het bestreden vonnis met de enige wijziging dat appellant Van Ham veroordeeld wordt om aan de stad Antwerpen te betalen de som van 114.717 fr. met de gerechtelijke intresten op 92.488 fr. zoals bedongen in het vonnis a quo en op de som van 22.229 fr. van de datum van de betekening der besluiten in graad van beroep of hun neerlegging ter zitting van het Hof;

Wijst Notelteirs af van zijn tegenberoep;

Verleent akte aan de stad Antwerpen van haar voorbehoud betreffende de toekomstige schade;

Verwijst de N.V. Vereniging der Verzekeraars in de kosten van haar beroep tegen de stad Antwerpen;

Verwijst de Stad Antwerpen in de kosten van haar beroep tegen Aertssens;

Verwijst appellant Van Ham en N.V. Vereniging der Verzekeraars in al de andere beroepskosten.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e Kamer. — 12 juli 1957.

Voorzitter : M. Beeckmans de West-Meerbeeck, waarnemend voorzitter

Raadsheren : MM. Bareel en Liard.

Adv. : Mrs. J. Van Hauw en E. Van Dessel.

Schadevergoeding. — Overleven van slachtoffer. — Zedelijke schade van echtgenote. — Uitzonderlijke toekenning.

Vergoeding wegens zedelijke schade aan de echtgenote van het slachtoffer van een verkeersongeval, wordt slechts in uitzonderlijke gevallen door de rechtspraak toegestaan.

L.Ch. Mangottu, echtg. Th. Puthenpurakkal, b.p.
t./ H. en F. Christiaens.

Gelet op de beroepen die tijdig en regelmatig ingesteld werden maar echter beperkt zijn tot de eis gevormd door de burgerlijke partij Mangottu Lily;

Overwegende dat de Correctionele Rechtbank te Leuven bij vonnis van 30 maart 1957 aan deze burgerlijke partij een vergoeding van 50.000 F wegens morele schade toekende ingevolge het verkeersongeval aan haar echtgenoot overkomen op 8 december 1956;

Overwegende dat het toekennen van vergoedingen wegens morele schade aan de echtgenote van het slachtoffer van een verkeersongeval door de rechtspraak slechts in uitzonderlijke omstandigheden wordt toegestaan;

Overwegende dat deze uitzonderlijke omstandigheden zich in kwestig geval voordoen;

Overwegende dat inderdaad het slachtoffer wonend in India met zijn echtgenote en zijn kinderen, te Leuven gekomen was om er zijn wetenschappelijke studies te volbrengen; dat de toestand zijner jeugdige vrouw, door een zeer grote afstand van haar echtgenoot gescheiden en steeds verplicht in India te blijven spijs het erg nieuws dat zij over het ongeval vernam, bijzonder pijnlijk geweest is;

Overwegende dat er ter zake derhalve redenen bestaan om dergelijke vergoeding toe te kennen;

dat de eerste rechter een billijke beraming van de schade gedaan heeft;

Om deze beweegredenen,

Het Hof,

.....
bevestigt het vonnis waartegen beroep.

NOOT : In dit geval ging het om het verlies van een been.

HOF VAN BEROEP GENT

5e Kamer. — 10 april 1961.

Voorzitter : M. Maraite.

Raadsheren : M.M. De Vreese en Vanparijs.

Advokaat-generaal : M. Matthijs.

Advokaten : Mrs. Georges Franck, Tjigtat loco Ant. Franck, Van Doosselaere (allen uit Antwerpen) en Moors (Gent).

1. **Scheepvaart. — Binnenvaart. — Sleepboot. — Kapitein. — Bevel over de sleep. — Aanvaring. — Aansprakelijkheid van de sleepbootkapitein. — Aansprakelijkheid van de schipper van een der gesleepte lichters.**
2. **Aanvaring. — Schade. — Kunstwerken van een brug. — Deskundige. — Rechterlijke opdracht. — Eenzijdige vaststelling en eigenmachtige herstelling van de schade door de Staat. — Gevolgen t.o.v. de berekening der schade.**

1. *De kapitein van de sleepboot voert het bevel over de ganze sleep; als dusdanig oordeelt hij oppermachtig over de voorzorgsmaatregelen welke, bij het varen, moeten getroffen worden, ofschoon zij door de schippers van de gesleepte lichters noch aangevraagd, noch gewild worden.*

Weliswaar, wanneer, gelet op het weder, de snelheid en de kracht van de wind, de toestand van de ebtij, alsook het aantal en de aard van de ledige lichters die de sleep samenstelden, de aanvaring en de beschadiging door een der gesleepte lichters van het kunstwerk van de door de sleep ingevaren bruggeul te wijten waren aan de onervarenheid van de schipper van een der lichters, die naliet de door de weersomstandigheden vereiste manoeuvre te verrichten, is bedoelde schipper aansprakelijk voor de schadelijke gevolgen van zijn schuld. Niettemin, terwijl gebleken is dat, tijdens dezelfde reis, bij het doorvaren van andere bruggeulen, reeds moeilijkheden gerezen waren, ingevolge de sterke bries met rukwinden welke op stuurboordzijde der sleepscheepen drukte, en tevens door de kapitein van de sleepboot geweten was dat de schipper van één der gesleepte lichters niet de nodige ondervinding bezat om in ongunstige weersomstandigheden een schip veilig te sturen, heeft de kapitein van de sleepboot eveneens schuld aan het ongeval, waar hij noch zijn reis heeft geschorst, noch bij het doorvaren van de bruggeul, de sleepboot in tweeën heeft gesplitst.

Voor de kapitein van de sleepboot was het treffen van laatstvermelde voorzorgsmaatregelen te meer geboden, dat de sleep samengesteld was uit vier ledige lichters, waarvan de boven het water staande zijwanden aan hevige windstoten waren blootgesteld, en de kapitein, naar zijn eigen toegaving, in zodanige slechte weersomstandigheden enkel het eerste sleepschip goed in handen had, terwijl de schippers van de andere sleepscheepen niet de kop van hun vaartuig maar wel hun achterschip in

de wind moesten opwerken om goed in de sleep te kunnen volgen.

2. Wanneer, bij beschadiging door aanvaring van de palen van een dukdalf en van het staketsel van een Scheldebrug, de Staat eigenmachtig tot de herstellingswerken doet overgaan, buiten de aanwezigheid van de gerechtelijk aangestelde deskundige, en spijs diens uitdrukkelijk verzoek om van het ogenblik van het uittrekken der palen te worden ingelicht, wordt de deskundige aldus door de Staat in de onmogelijkheid gesteld zijn opdracht te vervullen zoals het behoort, en dient bij de berekening van de schade, de Staat de gevolgen te ondergaan van deze eenzijdig gedane vaststellingen.

Kunnen voor deze berekening enkel in aanmerking komen: de prijs van de gebroken paal, vermeerderd met de kosten van uittrekken van de oude paal en met die van het inheien van de nieuwe; bijkomende kosten, ontstaan ter gelegenheid van het normaal onderhoud en de verbetering van de kunstwerken der brug, kunnen niet in aanmerking genomen worden.

N.V. « Eugène Herbosch »
t./ de Belgische Staat en Belgische Staat
t./ Van Reeth, Alfons, Brant, Romanie,
en Steegmans Gerard.

Gezien de stukken, o.m. de uitgifte van het bestreden vonnis gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde zetelende in koophandelszaken op 6 september 1958;

Overwegende dat de hogere beroepen regelmatig zijn naar tijd en vorm;

Overwegende dat deze zaken ingeschreven onder nummers 10280 en 10281, welke beide betrekking hebben op éénzelfde rechterlijke beslissing, met elkan- der innig verband houden en mitsdien behoren te wor- den samengevoegd;

Nopens de verantwoordelijkheid :

Overwegende dat uit de bestanddelen der zaak en namelijk uit de verklaringen van de door de gerechte- lijke deskundige onderhoorde ooggetuigen blijkt :

dat op 22 maart 1947 rond de middag, bij klaar weder, bij sterke bries van het W.Z.W. welke met een snelheid van 11 meter per seconde en een kracht van 11 kg per m² blies en in het ergste van de ebtij, een sleeptrein samengesteld uit de sleepboot « Sophia » en de vier ledige lichters « Florent », « Puccini », « Pierre Blondé » en « Joost van Cleve » de Schelde afvaarde in de richting van de brug te Wetteren;

dat de « Sophie », de « Florent » en de « Puccini » — deze laatste voer met zijn achterschip op 0,50 meter van de aan zijn bakboordzijde staande dukdalf voorbij — ongehinderd de bruggeul ingevaren waren toen de « Pierre Blondé », na op zijn ganse bakboordlengte tegen dezelfde duk dalf te hebben geschuurd, naar stuurboord geworpen werd;

dat daardoor de kruisdraden van de « Joost van Cleve » doorbraken met het onvermijdelijk gevolg dat het schip met zijn bakboordboeg tegen gezegde duk- dalf liep, naar stuurboordzijde uitscheerde en met ge- weld tegen de palen van het oud onder de rechteroever aangelegd staketsel botste;

Overwegende dat de eerste rechter terecht en om gepaste redenen, waarbij het Hof zich ten volle aan-

sluit, geoordeeld heeft dat de botsing welke het kunst- werk van de brug beschadigde te wijten is aan de onervarenheid van de schipper van de « Puccini » die nagelaten heeft de door de weersomstandigheden ver- eiste manoeuvre te verrichten, te weten : zijn achter- schip bij middel van het roer naar stuurboord tegen de wind op te werken opdat de wind het naar bak- boordzijde niet zou doen afdriven;

Overwegende immers dat, zoals de deskundige oor- deelkundig doet opmerken, had deze schipper « meer acht gegeven op zijn achterschip dan op zijn voorschip en ware hij, wegend op het achterschip van de « Florent », het bruggat ingevaren onder de invloed van bakboord roer, de « Pierre Blondé » dezelfde manoeuvre had kunnen uitvoeren en de « Joost van Cleve » dan ook vrij van het remmingswerk ware gebleven »;

Overwegende anderzijds dat appellante N.V. « Eugène Herbosch » met reden aan de kapitein van de sleepboot « Sophie » verwijt door zijn onvoorzichtigheid tot kwestieuze botsing bijgedragen te hebben;

Overwegende immers dat voornoemde kapitein, die ingevolge de sterke bries met rukwinden welke op stuurboordzijde der sleepboten drukte, reeds moei- lijkheden had ondervonden bij het doorvaren der brug- geulen te Heusden en te Melle en die verder wist dat de schipper van de « Puccini » de nodige ondervinding niet bezat om in ongunstige omstandigheden een schip veilig te sturen, een fout begaan heeft door zijn reis niet te hebben geschorst ofwel de sleeptrein bij de doorvaart der brug niet in tweeën te hebben gesplitst;

dat deze voorzorgsmaatregelen welke de kapitein, als bevelhebber van de sleeptrein (Smeesters, Droit Mari- time et Fluvial, D. I, n° 101, blz. 144) oppermachtig mocht en moest nemen ofschoon zij door de schippers niet waren gevraagd of gewild (Beroepshof Gent, 6 mei 1913, Jurisprudence Commerciale des Flandres, n° 4184, blz. 11) zich ter zake des te meer opdrongen daar het hier ging om ledige schepen waarvan de boven het water staande zijwanden aan hevige windstoten bloot- gesteld waren en hij zelf toegeeft dat in zodanige slechte weersomstandigheden hij enkel het eerste schip in de sleep goed in handen had en de schippers van de andere schepen niet de kop van hun schip maar wel hun achterschip in de wind moesten opwerken om goed in de sleep te kunnen volgen (zie blz. 25 van het deskundigenverslag);

dat de kapitein van de sleepboot « Sophie » en de schipper van de « Puccini » derhalve in dezelfde mate dienen aansprakelijk gesteld te worden voor de schade- lijke gevolgen van dit ongeval;

dat de N.V. « Eugène Herbosch », eigenaarster van de « Puccini », verantwoordelijk is voor de fout bedre- ven door haar aangestelde;

Nopens de schade :

Overwegende dat appellant de Belgische Staat, die aanvankelijk beweerde dat, bij de botsing, zes palen van dukdalf en van het staketsel van de brug gebroken werden en dat haar also een schade groot 57.906 frank berokkend werd, naderhand erkend heeft dat van de zes palen er slechts één gebroken werd; dat hij dien- volgens bovengemelde som tot 31.004,66 frank heeft herleid;

Overwegende dat de Belgische Staat, hoewel de des- kundige uitdrukkelijk gevraagd had om verwittigd te worden wanneer de palen zouden getrokken worden, aan dit verzoek geen gevolg gaf;

dat de Belgische Staat, die eigenmachtig tot de her- stellingswerken heeft doen overgaan buiten de aan-

wezigheid van de deskundige, deze in de onmogelijkheid heeft gesteld zijn opdracht te vervullen zoals het behoorde; dat hij de gevolgen hiervan dient te dragen;

Overwegende dat, volgens de eenzijdig door de Belgische Staat opgemaakte staat, de prijs van een paal (8.190 frank) vermeerderd met de kosten van uittrekken van de oude (195 frank) en met deze van het inheien van de nieuwe (195 frank) de gezamenlijke som van 8.580 frank beloopt;

dat, zoals de N.V. « Eugène Herbosch » terecht volhoudt, de bijkomende kosten niet in aanmerking kunnen genomen worden, daar zij ontstaan zijn ter gelegenheid van het normaal onderhoud en verbetering van de kunstwerken der brug te Wetteren zoals het bestek dit trouwens vermeldt;

dat derhalve het bedrag van de door de N.V. « Eugène Herbosch » en Van Reeth aan de Belgische Staat verschuldigde schadevergoeding bovengemelde som van 8.580 frank niet mag te boven gaan;

Nopens de tegeneis :

Overwegende dat uit bovenstaande beschouwingen voortvloeit dat het beroep van de Belgische Staat betekend aan geïntimeerde Van Reeth geen tergend en roekeloos karakter heeft; zodat onderhavige tegeneis, door laatstgenoemde in het beschikkend gedeelte van zijn jongste conclusiën bij vergissing « incidenteel beroep » betiteld, alle ernstige grond mist;

Om die redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935;

Gehoord in openbare terechtzitting de heer advocaat-generaal Matthys in zijn eensluidend advies, alle verdere of strijdige conclusiën verwerpend, voegt samen de zaken ingeschreven onder nummers 10280 en 10281; ontvangt de hogere beroepen; verklaart ze beide ten dele gegrond; doet het aangevochten vonnis te niet doch alleen in zoverre het de vordering van de Belgische Staat tegen Van Reeth als ongegrond afgewezen heeft en de N.V. « Eugène Herbosch » veroordeeld heeft om aan de Belgische Staat de som van 31.004,66 frank te betalen meer de vergoedende intresten, de gerechtelijke intresten en de gedingskosten; dienaangaande opnieuw wijzende, verklaart de oorspronkelijke eis gegrond in de hierboven bepaalde perken; veroordeelt dienvolgens de N.V. « Eugène Herbosch » en « Van Reeth » in solidum om aan de Belgische Staat te betalen de som van 8.580 frank meer de vergoedende intresten op deze som te rekenen vanaf 22 maart 1947, dag van het ongeval, tot de datum der inleidende dagvaarding, zijnde 12 mei 1947, en van dan af de gerechtelijke intresten;

wijst de tegeneis als ongegrond af, veroordeelt de Belgische Staat tot de helft en de N.V. « Eugène Herbosch » en « Van Reeth » ieder tot $\frac{1}{4}$ der kosten van beide aanleggen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 28 juni 1961.

Voorzitter : M. De Bie.

Rechters : Meyr. Deloof en M. Majean.

Advokaten : Mrs. van Lith de Jeude en Schöller.

Onteigening volgens de bij het wetsbesluit van 3 februari 1947 voorziene procedure. — Hoger beroep tegen het vonnis van de vrederechter, dat uitspraak doet over het vervullen der formaliteiten. — Termijn van vijftien dagen voor het instellen van hoger beroep.

Bij artikel 6 van de wet van 17 april 1836 op de onteigeningen werd voor het instellen van hoger beroep tegen de vonnissen, die uitspraak doen over het vervullen der formaliteiten, een termijn van vijftien dagen bepaald. Deze termijn, die vanaf de uitspraak loopt, werd voor de vonnissen van de vrederechter, die in zaken van onteigening bij hoogdringendheid over het vervullen der formaliteiten beslist, niet door het wetsbesluit van 3 februari 1947 afgeschaft.

Nationale Maatschappij voor de Huisvesting t/
Saeye-Selkens en Van Camp.

Gezien de stukken van het geding o.m.

1) de grosse van het vonnis tussen partijen uitgesproken door de heer Vrederechter van het kanton Boom 9 november 1960, geboekt, en waartegen beroep;

2) de aangehechte en geboekte akte van beroep betekend door deurwaarder Charles Sels te Boom, 6 januari 1961;

Overwegende dat beroepene de niet ontvankelijkheid van het beroep aanhaalt steunende op art. 6 van de wet van 17 april 1855 op de onteigeningen en wegens laatijdigheid;

Overwegende dat het vonnis a quo dagtekent van 9 november 1960 en de akte van beroep van 6 januari 1961;

Overwegende dat de procedure van onteigening bij hoogdringendheid voorzien door de besluitwet van 3 februari 1947 voor de heer Vrederechter van Boom gevolgd werd;

Overwegende dat de heer Vrederechter zich onbevoegd verklaarde omdat het K.B. van 30 juli 1956 dat aan beroepster machtiging verleende om te onteigenen door middel van de procedure voorzien door de besluitwet van 3 februari 1957 onwettelijk is bij gebrek aan het bestaan zelf der hoogdringendheid en der onontbeerlijkheid van onmiddellijke inbezittingen zoals bleek uit het feit dat beroepster 4 1/2 jaar gewacht heeft vooraleer van het K.B. gebruik te maken;

Overwegende dat artikelen 5 en 6 van de wet van 17 april 1835 een uitzonderlijke termijn van beroep van 15 dagen bepaalt te rekenen vanaf de uitspraak, — in tegenstrijd met het gemeen recht — in zake onteigeningen, maar enkel wat betreft de vonnissen, die uitspraak doen over het vervullen der formaliteiten, hetzij dat de pleegvormen vervuld zijn en dat de rechtbank beslist tot de voortzetting van de verdere procedure, hetzij dat zij beslist dat er geen aanleiding is tot verdere procedure, omdat de vordering niet regelmatig ingeleid werd, dat de wettelijke vormen niet nageleefd werden of dat het plan der werken niet toepasselijk is op het eigendom waarvan de onteigening vervolgd wordt;

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Overwegende dat door deze opsomming de wetgever van 1835 absoluut alle gevallen van de voorafgaande procedure voorzien heeft, vermits, indien de procedure niet mag vervolgd worden, het noodzakelijk moet zijn omdat ze niet regelmatig ingeleid of gevolgd werd of dat er een vergissing is aangaande de te onteigenen percelen;

Overwegende dat deze zeer korte termijnen voor doel hadden de procedure zoveel mogelijk te bespoedigen; dat wat betreft het vaststellen der vergoedingen echter, het algemeen gemeen recht toepasselijk bleef minstens wat betreft de beroepstermijn;

Overwegende dat uit niets blijkt dat de besluitwet van 3 februari 1947 genomen om de procedure in geval van hoogdringendheid te leiden, van deze verkorte termijnen heeft willen afzien;

Dat de besluit-wet slechts toepasselijk is voor zover zij afwijkt van de wet van 1835 waartoe nog uitdrukkelijk verwezen wordt als basiswet, namelijk door artikelen 6 en 7;

Dat de besluit-wet niets bepaalt wat betreft het beroep van de vonnissen, die over het vervullen der pleegvormen beslissen; dat anderzijds wat betreft het beroep der vonnissen, die over de vergoedingen beslissen, art. 5 bepaalt dat deze niet vatbaar zijn voor enig verhaal;

Dat weliswaar een procedure van herziening voorzien is, in te leiden voor de rechtbank van eerste aanleg, procedure, die krachtens art. 10 van de besluitwet te volgen is volgens het gemeen recht (niet van de wet van 1835 (zie Nouvelles, N° Expropriation nr 400 en Brussel 9-5-1939 pp. 234);

Overwegende dat de wetgever van 1947 zomin als deze van 1934, die reeds gevallen van hoogdringendheid voorzag, klaarblijkelijk niet speciaal gedacht hebben aan het geval van het vonnis, dat over de pleegvormen handelt, doch dat de economie van de besluit-wet, die er op gericht is de bestaande procedure door alle middelen te bespoedigen in de fase, die de inbezitneming voorafgaat, eist dat art. 6 van de wet van 17 april 1835 toepasselijk blijve op straffe van het doel van het besluit-wet te missen;

Overwegende dat beroepster trouwens niet principieel de toepassing van art. 6 van de wet van 1835 op een procedure gevoerd ingevolge het besluit-wet van 1947 verwerpt maar er zich mede vergenoegt te betwisten dat het vonnis a quo zich niet zou bevinden in een wet van 17 april 1835;

Overwegende dat beroepene terecht doet opmerken dat de eerste Rechter zich slechts onbevoegd verklaarde, omdat hij vaststelde dat de procedure niet regelmatig was ingeleid en de wettelijke vormen niet nageleefd waren, door het K.B. van 1956 op een niet bewezen hoogdringendheid en onontbeerlijkheid van onmiddellijke inbezitneming steunt;

Overwegende dat beroepene nog steunt op een vonnis van de rechtbank van Turnhout d.d. 4 juli 1951 in zake Coursior, waar dergelijk beroep wel ontvankelijk verklaard werd niettegenstaande de termijn voorzien door de wet van 1835 niet nageleefd werd;

Overwegende dat deze rechtspraak niet dienend ter zake is daar de niet ontvankelijkheid van het beroep niet opgeworpen was en de rechtbank ook kan ontgaan zijn; dat het arrest van Verbreking van 22 februari 1951 dat dit vonnis voorafgaat zich ook niet uitsprak aangaande de termijn van beroep, die toepasselijk was, maar enkel van ambtswege vaststelde dat het vonnis dat de onbevoegdheid uitgesproken had wegens onregelmatige procedure zoals in casu, niet vatbaar was voor verbreking bij gebrek aan beroep, zonder na te

gaan welke termijn van beroep toepasselijk was; dat het feit dat beroepster zich in verbreking had voorzien zonder vooraf beroep aan te tekenen er op wijst dat beroepster bewust was van de toepasselijkheid van artikel 5 van de wet van 1835;

Om deze redenen :

De Rechtbank, zettelend in hoger beroep,
Rechtdoend tegensprekelijk, na beraadslaging;
Alle andere en strijdige besluiten verwerpende zegt dat het beroep niet ontvankelijk is;
Veroordeelt beroepster tot de kosten.

NOOT : Het bestreden vonnis van de Vrederechter te Boom dd. 9 november 1960 is in dit nummer eveneens opgenomen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE MECHELEN

17 mei 1960

Alleenzettelend Rechter : M. Janssens.
Openbaar Ministerie : M. Dieudonné.
Advocaten : Mrs. Kinsbergen en Maerten.

Schadevergoeding. — Verbreken van huwelijksband. —
Art. 301 B.W., is een toepassing van art. 1382 B.W.
— Voorwaarden tot toepassing van art. 1382 B.W.

De echtscheiding als zodanig, die voor gevolg heeft de opheffing van het echtelijk leven en de ontbinding van de gemeenschap en het nadeel dat hieruit voor de andere echtgenoot zou kunnen voortspuiten, geeft aanleiding tot schadevergoeding. Art. 301 B.W. is een toepassing van art. 1382 B.W.

Een eis in schadevergoeding op grond van art. 1382 B.W. is slechts gewettigd in zoverre daardoor een ander nadeel zou zijn ontstaan dan dat, veroorzaakt door de ontbinding van het huwelijk als dusdanig.

Bossaerts t./ Verlinden.

Aangezien de vordering ingeleid bij geregistreerd exploit van deurwaarder R. Defaux te Mechelen, dd. 11 april 1959 er toe strekt, bij een vonnis uitvoerbaar trots alle verhaal en zonder borg te horen bevelen dat er zal overgegaan worden tot de bewerking van vereffening en verdeling van de gemeenschap die bestaan heeft tussen verzoekster en de gedaagde en die door echtscheiding werd ontbonden;

dat er vooraf zal worden overgegaan door het ambt van de aan te stellen notaris tot de openbare verkoop van goederen afhangende van de gemeenschap en meer bepaaldelijk van een onroerend goed, zijnde een huis op en met grond en aanhorigheden, gestaan en gelegen te Kessel, ter plaatse «de voetweg» gekadastrerd wijk D nummer 248/E deel, groot 15 a. 90 ca.; en een tweede notaris te benoemen met opdracht de afwezige, niet verschijnende of weerspannige partijen te vertegenwoordigen en in hun naam al te doen wat nodig is om tot een volledige rekening, vereffening en verdeling van de onverdeeldheid tussen partijen te geraken; en te horen zeggen dat de moeilijkheden in de loop van de verrichtingen van vereffening en rekening en verdeling der onverdeeldheid zouden oprijzen, op het verslag van de aangestelde notaris door de Rechtbank zullen beslecht worden;

Gedaagde zich bovendien te horen veroordelen tot

betaling aan verzoekster van een schadevergoeding van 25.000 F, te verhogen met de rechterlijke intresten en de kosten van het geding, uit hoofde van de houding van gedaagde, welke de oorzaak is geweest dat de huwelijksband tussen partijen verbroken werd en wegens deze fout verzoekster gerechtigd is een schade te vorderen;

Aangezien genoemde vorderingen werden ingesteld naar aanleiding van het feit dat bij vonnis der Rechtbank van eerste aanleg te Mechelen, dd. 6 november 1958, de echtscheiding tussen partijen ten voordele van verzoekster en lastens verweerder werd toegestaan en dit vonnis op 14 maart 1959 werd betekend aan de ambtenaar van de burgerlijke stand en aangezegd aan verweerder;

Aangezien de eis strekkende tot de vereffening en verdeling der gemeenschap die tussen partijen bestaan heeft niet wordt betwist en als gegrond dient ingewilligd;

Aangezien eiseres ter verantwoording van haar voormelde eis in schadevergoeding in haar inleidende dagvaarding doet gelden dat de houding van gedaagde, de oorzaak is geweest dat de huwelijksband tussen partijen werd verbroken en zij wegens deze fout gerechtigd is een schadevergoeding te vorderen in billijkheid geschat op 50.555 F;

dat verder uit de besluiten van eiseres dd. 3 november 1959 blijkt dat haar eis in schadevergoeding niet alleen is gesteund op de verbreking van de huwelijksband als zodanig en de nadelige gevolgen die zij daardoor ondergaat, maar ook op de feiten waarop de eis in echtscheiding was gesteund, feiten die de fouten zouden uitmaken waarop zij haar eis in schadevergoeding lastens verweerder steunt;

Aangezien in strijd met de door eiseres vooropgestelde zienswijze, de echtscheiding als zodanig, die voor gevolg heeft de opheffing van het echtelijk leven en de ontbinding van de gemeenschap, en het nadeel dat hieruit voor de andere echtgenoot zou kunnen voortspruiten, geen aanleiding kunnen geven tot schadevergoeding;

dat inderdaad bedoelde gevolgen worden geregeld door de beschikkingen van artikel 301 van het burgerlijk wetboek dat een toepassing uitmaakt van art. 1382 van hetzelfde wetboek;

Aangezien zoals eiseres ook in hare besluiten doet gelden, de bepaalde feiten die tot de echtscheiding aanleiding hebben gegeven, wel een eis in schadevergoeding, op grond van artikel 1382 van het burgerlijk wetboek, kunnen wettigen, echter slechts in zoverre daardoor een ander nadeel zou zijn ontstaan dan dat veroorzaakt door de ontbinding van het huwelijk als zodanig;

Aangezien eiseres, in zoverre zij haar eis in schadevergoeding op grond van artikel 1382 van het burgerlijk wetboek steunt op de feiten die aanleiding hebben kunnen geven tot de echtscheiding, overeenkomstig de algemeen geldende principes, niet alleen de feiten waarop de eis is gesteund, moet bewijzen, maar ook de schade die zij daardoor zou hebben ondergaan;

dat in het bijzonder in onderhavig geval, zoals hoger is gezegd, eiseres een andere schade zou dienen te bewijzen dan deze veroorzaakt door de ontbinding van de huwelijksband als zodanig;

Aangezien eiseres desbetreffend doet gelden dat haar eis in echtscheiding was gesteund op mishandelingen, slagen, geweldsdaeden en beledigingen die zij vanwege haar man — huidige verweerder — te verduren had;

dat zij tot bewijs dezer feiten verwijst naar het proces-verbaal van het getuigenverhoor, dat in het

geding in echtscheiding werd gehouden en waarvan zij thans een in behoorlijke vorm afgeleverd afschrift aan de Rechtbank overlegt;

Aangezien eiseres in gebreke blijft zowel de feiten waarop haar eis is gesteund als de schade die zij daardoor zou hebben ondergaan te bewijzen;

Aangezien inderdaad de in bedoeld proces-verbaal van getuigenverhoor voormelde feiten zonder enige bepaling van datum waarop zij zouden gepleegd zijn, niet als dienstig ter zake kunnen worden aanvaard;

dat immers de Rechtbank op grond van artikel 21 en volgende van het wetboek van strafvordering, ambtshalve de verjaring van de eis in schadevergoeding moet onderzoeken wanneer de feiten waarop deze eis gesteund is een strafrechterlijk karakter doen blijken, hetgeen ter zake ontegensprekelijk het geval is;

Aangezien ten slotte eiseres volledig in gebreke blijft ook maar de minste schade te bewijzen die zij zou hebben ondergaan ten gevolge van de feiten waarop haar eis in echtscheiding was gesteund en die een andere zou zijn dan het eventueel nadeel dat zij ondergaat, als gevolg van de ontbinding van de huwelijksband, nadeel echter dat zoals hoger gezegd als zodanig buiten de toepassing van artikel 301 van het burgerlijk wetboek geen aanleiding kan geven tot schadevergoeding op grond van artikel 1382 van het burgerlijk wetboek;

Aangezien de beschikkingen van artikelen 2, 34, 35, 36, 37, 40, 41 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, werden nageleefd;

Om deze redenen,

De Rechtbank, gehoord in openbare terechtzitting, de heer J. P. Dieudonné, Eerste Substituut-Procureur des Konings, in zijn advies, alle verdere en strijdige besluiten verwerpende, verklaart de vordering ontvankeijk en ten gronde beslissend;

Beveelt ten overstaan van notaris Van den Brande te Lier, over te gaan tot de verrichtingen van inventaris rekening, veiling, vereffening en verdeling van de huwgemeenschap, die tussen eiseres en verweerder bestaan heeft;

Stelt Mter De Strijker, notaris te Lier, aan, om de partij, die na behoorlijke oproeping bij de bevolen verrichtingen niet aanwezig is, te vertegenwoordigen met machtiging in haar plaats alle nodige akten en processen-verbaal te ondertekenen, de haar toekomstende bedragen in ontvangst te nemen onder de last ze ter Consignatiekas te storten indien de rechthebbende weigert bedoelde bedragen in ontvangst te nemen, voor de niet verschijnende en weerspannige partij al wat nodig is te doen om tot een volledige vereffening te geraken;

Bepaalt dat de moeilijkheden welke in de loop van de verrichtingen zouden voorkomen op het verslag van de aangestelde notaris zullen beslecht worden.

Verwerpt als niet gegrond het overige van de eis.

Legt de helft der kosten ten laste van eiseres en de overige helft ten laste van de massa.

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niet-teenstaande alle verhaal en zonder borgstelling.

Verleent akte aan de eiseres dat zij het geding schat op méér dan 100.000 F, dit om te voldoen aan de wetten betreffende de bevoegdheid en de aanleg.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE OOSTENDE

2de Kamer. — 6 mei 1959.

Voorzitter : M. Londres.

Referendaris : M. W. Six.

Advokaten : Mrs. Mertens en Ampe.

Vennootschap. — Tezamen handeldrijvende personen.
— **Ontvankelijkheid van de door hen ingestelde vordering, tenzij de verwerende partij bewijst met een vennootschap met rechtspersoonlijkheid te hebben gekontrakteerd.**

Meerdere personen, die tezamen handel drijven, vormen niet noodzakelijk een vennootschap met rechtspersoonlijkheid.

De door verschillende tezamen handeldrijvende personen ingestelde vordering tot betaling van gedane leveringen is ontvankelijk, tenzij de verwerende partij bewijst met een vennootschap met rechtspersoonlijkheid te hebben gekontrakteerd.

Cons. Stubbe t/ Grimmelprez.

Overwegende dat de eis als voorwerp heeft: de verweerder te horen veroordelen tot betaling van vijftien-duizend zeshonderd achttien frank, als saldo voor verbouwingswerken, uitgevoerd in 1956, aan het huis « Café Bougie » Desterbankstraat 3 te Oostende;

Overwegende dat verweerder de nietigheid opwerpt van de dagvaarding, de niet-ontvankelijkheid van de vordering en de ongegrondheid van de eis.

I. Nietigheid van de dagvaarding.

De verweerder steunt zich op het feit dat het dispositief van de dagvaarding luidt: «...gedaagde zich te horen veroordelen om aan mijn verzoekster te betalen...» in plaats van «aan mijn verzoekers»;

Overwegende dat het hier klaarblijkelijk om een materiële vergissing — klopfout — gaat, die het inleidend exploit helemaal niet nietig maakt.

II. Ontvankelijkheid.

Overwegende dat verweerder opwerpt dat hij gekontrakteerd heeft met een vennootschap Stubbe Gebroeders, zodat de vordering ingesteld door de twee gebroeders Stubbe in persoonlijke naam, niet ontvankelijk zou zijn;

Overwegende dat eisers deze zienswijze betwisten en verweerder dienvolgens gehouden is zijn stelling te bewijzen; dat hij daartoe opgeeft dat het factuurhoofd luidt «Algemene Ondernemingen van bouw- en postchecknummer»;

Dat daaruit echter nog geenszins bewezen is dat de eiser tussen hen een rechtsvennootschap hebben gesticht en evenmin dat verweerder met deze rechtsvennootschap zou hebben gehandeld;

Overwegende dat het niet verboden is dat handelaars buiten het kader van artikels 2 en 3 van de wet op de vennootschappen samen handel zouden drijven onder een vorm waarbij de vennootschap met rechtspersoonlijkheid uitgesloten wordt; (cf arrest Hof van Beroep, Gent, 18 dec. 1957; R.W. 1958-59, kol 40); dat men in dit geval te doen heeft met een feitelijke gemeenschap (communauté de fait) cf. Cass. 1 juni 1937; Pas. 1937-I-162, of een « simple commu-

nauté indivise (cf. De Page, t. III, nr 335), doch niet met een rechtsvennootschap;

Overwegende dat de afwezigheid van rechtspersoonlijkheid bij dergelijke feitelijke samenwerking tegenstelbaar is aan derden die ervan op de hoogte waren; dat ter zake de factuur de vermelding draagt van twee inschrijvingen in het handelsregister; dat de briefwisseling door verweerder of zijn bouwkundige werd gericht aan «de Heren Stubbe Gebroeders» hetgeen aantoonde dat de verweerder overtuigd was niet te handelen met een «vennootschap»;

Overwegende dat het dus ten onrechte is dat verweerder opwerpt te hebben gekontrakteerd met een vennootschap — rechtspersoon — en de verbintenis wel ontstaan is tussen eisers en verweerder, zodat beide aanleggers wel gerechtigd waren samen te dagvaarden; (cf benevens het hierboven aangehaalde arrest Hof van Beroep te Gent, ook arrest Gent 27-11-1957; R.W. 1957-58, kol. 1852; Rechtbank eerste aanleg Kortrijk, 26 juni 1958; R.W. 1958-59; kol. 1156; arrest Hof van Beroep Luik, 1 febr. 1921; Pas 1921-II-74).

In elk geval, zoals verweerder niet duidelijk bewijst dat eisers tussen elkaar een vennootschap hebben gesticht, dat het een vennootschap met rechtspersoonlijkheid betreft en dat hij uitsluitend met deze rechtspersoon heeft gehandeld, de vordering ingesteld door twee personen die samen handelsdaden verrichten, ontvankelijk is; (cf. arrest Hof van Beroep Brussel - 14 januari 1958; Jur. Comm. Brux. 1958-237);

Ook De Page, t. III, nr 335 en 335bis is van mening dat een vordering ingeleid door al de feitelijke vennoten ontvankelijk is, ten minste indien de medecontractant gehandeld heeft met een of meerdere feitelijke vennoten en niet met een «vennootschap»; (cf. in dezelfde zin de steller van de noot onderaan het arrest Hof van Beroep te Luik, 1-2-1921; Pas. 1921-II-74);

Overwegende dat trouwens zeer terecht een vonnis van de koophandelsrechtbank te Aalst dd. dertien-de mei 1954 opmerkt... dat de stelling gesteund door de rechtspraak van het Hof van Verbreking (t.t.z. mogelijkheid van het bestaan van zogezegde feitelijke vennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid) beter de behoeften van de handel dient, die niet alleen wars is van ieder hinderend formalisme, maar zeker niet aannemen kan dat een koper, die bij het sluiten van het contract onverschillig bleef voor de juridische beschouwing of hij kocht van fysieke personen die samen handel dreven, ofwel van een vennootschap met rechtspersoonlijkheid, naderhand aan de betaling zou kunnen ontkomen, dank zij de juridische spitsvondigheid die hij gecontracteerd heeft met een rechtspersoon die tegen hem niet in rechte kan optreden bij gebrek aan publicatie van de akte van oprichting...;

Ten gronde.

Overwegende dat partijen omtrent de afrekening in betwisting zijn;

Dat het vaststaat dat de werken werden uitgevoerd «in daghuur» en de materialen volgens de normale prijzen;

Dat de totale rekening van eisers bedroeg : 75.801 frank meer 3.791 frank taks, waarop werd betaald 63.974 frank, en verweerder van oordeel is niets meer schuldig te zijn;

Overwegende dat enkel een deskundige onderzoek eventueel zal toelaten het juiste bedrag van de uitgevoerde werken vast te stellen.

Om deze redenen:

De rechtbank, vonnissende tegensprekelijk, na toepassing van artikel 2 uit de taalwet van de vijftiende juni 1935; alle verdere middelen van de hand wijzen; verklaart de vordering ontvankelijk; en alvorens over de grond te vonnissen, stelt aan als deskundige Mijnheer Vallay G., architect te Oostende, Koningstraat 23;

Zodra van zijn aanstelling verwittigd door de meest gereede partij zal de deskundige, bij aangetekend schrijven verzonden binnen de acht dagen, de partijen laten weten dag, uur en plaats, dat hij zijn taak zal aanvangen, die hieruit bestaat:

De door eisers uitgevoerde afbraak- en verbouwingswerken te beschrijven; aan de hand van bestaande plannen en beschrijvingen of alle andere bestaande gegevens de normale prijs van lonen en materialen te schatten, rekening houdende met de prijzen gangbaar in juni en juli 1956;

De deskundige zal van zijn verrichtingen in het Nederlands een verslag opmaken; onderaan op zijn verslag zal hij zijn handtekening laten voorafgaan door de eed: ik zweer dat ik in eer en geweten nauwgezet en eerlijk, mijn opdracht heb volbracht; zo waar helpe mij God;

Hij zal zijn verslag ter griffie deponeren binnen de drie maanden;

Houdt de kosten aan; Verzendt de zaak naar de algemene rol;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad niet-
tegenstaande hoger beroep en zonder borg.

VREDEGERECHT TE BOOM

9 november 1960.

Rechter: M. Monballiu.

Advokaten: Mrs. van Lidth de Jeude en L. Schöller.

Onteigening. — Bevoegdheid van de nationale maatschappij voor de huisvesting om tot onteigeningen ten behoeve van een gewestelijke maatschappij over te gaan. — Onwettelijkheid van een K.B. tot onteigening bij middel van de bij het wetsbesluit van 5 februari 1947 voorziene procedure wanneer de ingeroepen hoogdringendheid en onontbeerlijkheid van onmiddellijke inbezitting niet bestaan.

De Nationale Maatschappij voor de Huisvesting kan overeenkomstig de wet van 11 oktober 1919, gewijzigd door de wetten van 25 juli 1921 en 27 juni 1956; overgaan tot onteigening om een aangenomen gewestelijke maatschappij toe te laten haar bouwprogramma uit te voeren en met het oog hierop de onteigende gronden op een der bij de wet voorziene wijzen ter beschikking van deze gewestelijke maatschappij stellen.

Een koninklijk besluit, dat aan de Nationale Maatschappij tot Huisvesting machtiging verleent om bepaalde onroerende goederen te onteigenen bij middel van de bij het wetsbesluit van 3 februari 1947 voorziene procedure wegens de hoogdringendheid en de onontbeerlijkheid van onmiddellijke inbezitting van bedoelde gronden, moet door de rechter niet toegepast worden wanneer de ingeroepen hoogdringendheid en onontbeerlijkheid niet bestaan (artikel 107 Grondwet).

Nationale Maatschappij voor de Huisvesting t/
Saye-Schelkens en Van Camp.

Aangezien het Koninklijk besluit van 30 juli 1956 overeenkomstig artikel 1 der besluitwet van 3 februari 1947, verordent dat het, ter bevordering van 's lands wederuitrusting nodig is de bij de besluitwet van 3 februari 1947 ingestelde speciale onteigeningsprocedure toe te passen op de onroerende goederen te onteigenen op het grondgebied der gemeente Boom, om de aangenomen vennootschap «Gewestelijke Maatschappij van Boom en omliggende tot het bouwen van Goedkope Woningen», in de mogelijkheid te stellen haar programma voor de aanbouw van goedkope woningen, tot het verhelpen van het tekort aan bescheiden woningen in bedoelde straat uit te voeren, zoals gezegde goederen aangeduid zijn op het tabel-plan gevisieerd door de Heren Ministers van Volksgezondheid en van het Gezin en van Openbare Werken en van Wederopbouw en gevoegd bij genoemd Koninklijk besluit;

Aangezien de benaming van de «Nationale Maatschappij voor Goedkope woningen en woonvertrekken», ingesteld bij de wet van 11 oktober 1919, vervangen werd door de benaming «Nationale Maatschappij voor de Huisvesting», bij artikel 13 der wet van 27 juni 1956, tot wijziging en aanvulling van de wetgeving betreffende de huisvesting;

Aangezien onder de percelen aangewezen op bedoeld plan de volgende inneming voorkomt: Gemeente Boom: Inneming 28: het perceel ten kadaster gekend als bouwland, Wijk A nr 12 b, met een oppervlakte van 47 a. 35 ca, en hebbende volgens meting een oppervlakte van 47 a. 46 ca,;

Aangezien dit onroerend goed op de plannen van het kadaster voorkomt als toebehorende aan verweerders;

Aangezien bij gebrek aan minnelijke overeenkomst, het nodig is de vergoedingen die aan verweerders toekomen, hoofdens de onteigening van het te onteigenen onroerend goed gerechtelijk te doen vaststellen;

Aangezien dienvolgens de eis strekt ten einde te horen zeggen dat de pleegvormen voorgeschreven door de besluitwet van 3 februari 1947 in zake van onteigening tot algemeen nut vervuld zijn geworden en bijgevolg de onteigening van voormeld onroerend goed te horen uitspreken;

Te horen voorlopig vaststellen de vergoedingen die aan verweerders verschuldigd zijn hoofdens deze onteigening en te horen zeggen dat, mits betaling of consignatie der vergoedingen aanlegster in het bezit zal treden van het goed waarvan spraak;

Eis gesteund op de hierboven aangehaalde redenen, op de ter zake indienende wetten en op alle middelen te gepasten tijde te doen gelden en alhier uitdrukkelijk voorbehouden;

Aan verweerders verklarende dat aanlegster neergelegd heeft ter griffie van het Vrederecht te Boom, waar zij er kennis kunnen van nemen, het plan-tabel van de te onteigenen goederen, en een afschrift van het Koninklijk besluit van 30 juli 1956;

Gezien de voornoemde Koninklijke Besluiten;

Gezien ons bevelschrift van 13 juli 1960 bij hetwelk Wij dagen uur hebben vastgesteld waarop partijen vóór Ons op de te onteigenen inneming zouden verschijnen en bij hetwelk wij de heer Gustaaf Jonkergouw, meetkundige-schatter, wonende te Mortsel, Pieter Reypenslei, 73, als deskundige hebben aangesteld om de beschrijvingsstaat van voormeld onroerend goed op te maken;

Gehoord ter plaatse op 27 juli 1960 de partijen en

de deskundige, die alsdan in onze handen de door de wet voorgeschreven eed heeft afgelegd;

Gezien het verslag van de deskundige de dato 20 augustus 1960, neergelegd tussen de minuten van Ons vrederecht op 20 augustus 1960;

Gehoord partijen en de deskundige ter zitting van 31 augustus 1960;

Betreffende de ontvankelijkheid van de eis :

Overwegende dat verweerders in hoofddorde besluiten tot de nietigheid van het onteigeningsdecreet en bijgevolg tot de niet ontvankelijkheid van de eis wegens onbevoegdheid der rechtbank;

Dat zij hiertoe twee middelen opwerpen :

Allereerst dat uit het Koninklijk besluit van 30 juli 1956 blijkt dat aanlegster niet voor eigen rekening handelt maar voor rekening van de « Gewestelijke Maatschappij van Boom en omliggende tot het bouwen van goedkope woningen », die de beoogde werken van openbaar nut, met name de aanbouw van goedkope woningen, zal uitvoeren;

Dat zij hieruit besluiten dat niet de « Nationale Maatschappij voor Huisvesting », diende gemachtigd te worden tot onteigening, maar wel de « Gewestelijke Maatschappij van Boom en omliggende tot het bouwen van goedkope woningen », en op grond hiervan de nietigheid van het onteigeningsdecreet opwerpen daar een onteigening voor rekening van derden in strijd is met de algemene rechtsbeginselen inzake onteigening en derhalve onwettelijk is;

Dat zij als tweede middel laten gelden dat het Koninklijk besluit van 30 juli 1956 ten onrechte vaststelde dat er hoogdringendheid bestond, d.w.z. reden tot onmiddellijke inbezitting, gezien aanlegster slechts ongeveer vijf jaar na het onteigeningsdecreet tot onteigening overgaat en het begrip « onmiddellijke inbezitting », onverenigbaar is met een uitstel van vijf jaar;

Dat zij hieruit besluiten dat het een louter misbruik was zonder enige grond de hoogdringendheid te doen vaststellen, wel wetende dat er bij gebreke aan kredieten of om welke andere reden ook niet kon overgegaan worden tot onmiddellijke inbezitting;

Dat zij op grond hiervan de onwettelijkheid van hoger vermeld Koninklijk besluit en meteen de onbevoegdheid der rechtbank opwerpen;

Overwegende dat aanlegster beide middelen betwist;

Dat zij ten overstaan van het eerste middel laat gelden dat zij niet in naam der « Gewestelijke Maatschappij » maar wel in haar eigen naam handelt, om deze laatste toe te laten het doel te verwezenlijken waartoe zij werd opgericht;

En dat zij ten overstaan van het tweede middel laat gelden dat ingevolge het principe van de scheiding der machten, het aan de rechtbank niet behoort te oordelen over de hoogdringendheid die op soevereine wijze bepaald wordt door de uitvoerende macht in het Koninklijk besluit van 30 juli 1956, waarbij beslist werd tot toepassing der procedure voorzien door de besluitwet van 3 februari 1947;

Dat zij dan ook tot de volstreekte regelmatigheid en wettelijkheid der procedure besluit, en derhalve tot de bevoegdheid der rechtbank;

Betreffende het eerste middel :

Overwegende dat luidens artikel 1 van het Koninklijk besluit van 30 juli 1956 de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken, wier

benaming door artikel 13 der wet van 27 juni 1956 houdende wijziging en aanvulling der wetgeving inzake huisvesting, gewijzigd werd in « Nationale Maatschappij voor de Huisvesting », gemachtigd werd om, bij wijze van onteigening te algemene nutte, de onroerende goederen te verwerven aan verweerders in eigendom toebehorende;

Dat deze machtiging aan de Nationale Maatschappij werd verleend zoals blijkt uit het besluit, om haar toe te laten de aangenomen vennootschap « Gewestelijke Maatschappij van Boom en omliggende tot het bouwen van goedkope woningen », in de mogelijkheid te stellen haar programma tot het verhelpen van het tekort aan bescheiden woningen in bedoelde streek uit te voeren;

Overwegende dat overeenkomstig artikel 1 tot de wet van 25 juli 1921, houdende wijziging der wet van 11 oktober 1919, waarbij een nationale maatschappij voor goedkope woningen en woonvertrekken wordt opgericht, de Nationale Maatschappij bij Koninklijk Besluit kan gemachtigd worden, gebouwen of onbebouwde gronden, ten algemene nutte te onteigenen, zelfs bij stroken met inachtneming van de desbetreffende wetten;

En dat overeenkomstig artikel 1bis dezer wet, gewijzigd door artikel 14 par. 2 der wet van 27 juni 1956, ten einde haar doel te bereiken de Nationale Maatschappij de haar in eigendom toebehorende goederen mag verkopen, verhuren of afstaan tot het nut van het algemeen aan de aangenomen gewestelijke bouwmaatschappijen;

Dat weliswaar overeenkomstig artikel 8 der wet van 20 april 1931, waarbij het inrichtingsdoel van de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken wordt uitgebreid ook de door de Nationale Maatschappij aangenomen bouwmaatschappijen onder bepaalde voorwaarden tot onteigening kunnen overgaan;

Dat dit echter niet wegneemt dat, zoals blijkt uit de hoger aangehaalde wetsbepalingen der wet van 11 oktober 1919, zoals deze werden gewijzigd door de wet van 25 juli 1921 en deze van 27 juni 1936, de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting zelf alleszins tot onteigening kan overgaan om een aangenomen Gewestelijke Maatschappij toe te laten haar bouwprogramma uit te voeren, en met het oog hierop de onteigende gronden op ene der bij de wet voorziene wijzen ter beschikking van de gewestelijke bouwmaatschappij te stellen;

Dat het eerste door verweerders opgeworpen middel derhalve in rechte faalt en niet kan worden weerhouden;

Betreffende het tweede middel :

Overwegende dat aanlegster inzake onteigening over geen discretionnaire bevoegdheid beschikt, haar bevoegdheid ter zake gebonden zijnde enerzijds materieel door de wettelijke bepalingen van artikelen 11 der grondwet en 544 B.W. en anderzijds formeel door de wettelijke beschikkingen der verschillende onteigenings-procedure wetten, met name de wet van 17 april 1835 op de onteigening ten algemene nutte, de wet van 10 mei 1926 tot instelling van de rechtspleging bij dringende omstandigheden en de besluitwet van 3 februari 1947 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden;

Overwegende dat luidens artikel 1 der besluitwet van 3 februari 1947 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden in zake onteigening ten algemene nutte, de rechtspleging voorzien door deze wet van toepassing is, « wanneer bij een door de

Minister van Openbare Werken en bij de werken betrokken minister of ministers mede-ondertekend Koninklijk besluit, wordt vastgesteld dat het voor de uitvoering van openbare werken of werken van algemeen nut, afgekondigd met het oog op 's lands wederuitrusting, onontbeerlijk is één of meer onroerende goederen onmiddellijk in bezit te nemen;

Overwegende dat artikel 2 van het Koninklijk besluit van 30 juli 1956 beslist dat de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden, voorzien bij de besluitwet van 3 februari 1947, dient te worden toegepast bij de onteigening van de onroerende goederen van verweerders, omdat het, zoals de motivering van het besluit vermeldt, geboden is de termijnen, nodig voor de inbezitneming van de te onteigenen onroerende goederen, tot een minimum te bepalen;

Overwegende dat het bestaan in feite van de hoogdringendheid en de noodzakelijkheid van onmiddellijke inbezitneming derhalve een feitelijk gegeven vormen waarvan de geldigheid en de wettelijkheid van de procedure afhangen en meteen onze bevoegdheid;

Overwegende dat weliswaar, zoals aanlegster terecht laat gelden, de rechtbank krachtens het grondwettelijke principe der scheiding der machten niet mag oordelen over de opportuniteit, het nut of de doelmatigheid van de bestuursdaad;

Dat zij echter niet alleen het recht maar tevens de plicht heeft, overeenkomstig artikel 107 der grondwet, de wettelijkheid te onderzoeken van de algemene, provinciale en plaatselijke besluiten en verordeningen en deze niet mag toepassen indien zij in strijd zijn met de wet;

Overwegende dat dit onderzoek naar de wettelijkheid der bestuursdaad zowel het onderzoek naar de grond ervan, als dit naar de vorm en de bevoegdheid omvat;

Dat aldus door de administratieve doctrine algemeen wordt aanvaard dat de onwettelijkheid ten overstaan van het bestaan der motieven hierin is gelegen dat met betrekking tot een bepaalde bestuurshandeling feiten worden ingeroepen die niet hebben bestaan, (Cfr. A. Mast, Administratief Recht, blz. 148);

Overwegende dat hieruit volgt dat, wanneer een feitelijk gegeven een voorwaarde vormt van de geldigheid en de wettelijkheid van een bestuurshandeling, de rechtbank de plicht heeft na te gaan of dit feitelijk gegeven met de waarheid overeenstemt;

Overwegende dat ter zake vaststaat en niet wordt betwist dat aanlegster, na bij Koninklijk besluit van 30 juli 1956 machtiging te hebben bekomen om de onroerende goederen van verweerders te onteigenen bij middel van de rechtspleging voorzien door de besluitwet van 3 februari 1947, gelet op de hoogdringendheid en de onontbeerlijkheid van de onmiddellijke inbezitneming dezer goederen, gedurende meer dan vier jaar volledig inactief bleef tegenover verweerders en met hen zelfs geen onderhandelingen voerde om deze inbezitneming te verwezenlijken;

Overwegende dat uit deze handelwijze van aanlegster tegenover verweerders klaar en duidelijk blijkt dat de hoogdringendheid en de onontbeerlijkheid van de onmiddellijke inbezitneming van de onroerende goederen van verweerders, op het ogenblik, dat ze door aanlegster werden ingeroepen, niet bestonden;

Dat derhalve, gezien het feitelijk bestaan van deze hoogdringendheid en de onontbeerlijkheid van de onmiddellijke inbezitneming, de wettelijke voorwaarde vormen voor de toepasselijkheid der besluitwet van 3 februari 1947 en meteen voor de bevoegdheid onzer rechtbank, bij gebreke aan het bestaan dezer voorwaarde, het Koninklijk besluit van 30 juli 1956 ten

opzichte van verweerders onwettelijk is met betrekking tot het ingeroepen motief;

Dat het bijgevolg door de rechtbank tegenover verweerders niet mag worden toegepast, evenmin als de procedure voorzien door de besluitwet van 3 februari 1947 die in het Koninklijk besluit van 30 juli 1956 haar wettelijke basis vindt;

Overwegende dat het tweede middel door verweerders opgeworpen bijgevolg gegrond is en de rechtbank onbevoegd is om uitspraak te doen ten gronde;

Om deze redenen :

Wij, Vrederechter, rechtdoende op tegenspraak;

Verklaren het eerste middel door verweerders opgeworpen met betrekking tot de onwettelijkheid van het Koninklijk besluit van 30 juli 1956 ongegrond;

Verklaren het tweede door verweerders opgeworpen middel gegrond;

Zeggen dienvolgens voor recht dat het Koninklijk besluit van 30 juli 1956 dat aan aanlegster machtiging verleent om de onroerende goederen van verweerders te onteigenen bij middel van de procedure voorzien door de besluitwet van 3 februari 1947, bij gebrek aan het bestaan zelf der hoogdringendheid en der onontbeerlijkheid om deze goederen onmiddellijk in bezit te nemen, tegenover verweerders niet kan worden toegepast;

En gezien onze bevoegdheid enkel en alleen haar basis vindt in dit Koninklijk besluit, verklaren Ons bijgevolg onbevoegd om ten gronde uitspraak te doen.

Leggen de kosten van het geding ten laste van aanlegster.

NOOT : Zie het in dit nummer opgenomen vonnis van de Burgerlijke Rechtbank te Antwerpen, dd. 28 juni 1961, dat in dezelfde zaak werd gewezen.

BOEKBESPREKING

Mr. T. J. Dorhout-Mees. — Kort begrip van het Nederlands handelsrecht. 3e druk. De Erven F. Bohn N.V., Haarlem. 1961. 910 p.

Van het monumentaal werk over het « Nederlands handelsrecht » van de hand van Prof. Dorhout Mees is thans een derde druk verschenen. Dit uitstekend boek van de Utrechtse hoogleraar is ook in België bekend door velen die zich bezighouden met de praktijk van het handelsrecht en die er juridische gegevens in zoeken betreffende de Nederlandse toestanden op handelsrechtelijk gebied.

Wat de Belgische lezer in dit boek vooral treft is het uiterst breed terrein waarop de auteur zijn onderwerp onderzocht heeft.

Naast de hoofdstukken, die ook ten onzent meestal voorkomen in de leerboeken over het handelsrecht, vinden wij hier ook een volledige uiteenzetting van het recht betreffende de industriële eigendom, namelijk het octrooirecht, het merkenrecht en het recht aangaande modellen en tekeningen, een stof die in ons land meestal uiteengezet wordt in afzonderlijke leerboeken van nijverheidsrecht.

Verder treft de Belgische lezer de speciale indeling van het boek, dat begint met de onderneming in algemene zin, waarbij zowel de boekhouding en haar bewijskracht als het handelsregister worden behandeld. Aan het hoofdstuk, dat de problemen van de industriële eigendom onderzoekt, is ook de ontoelaatbare mede-

dinging gekoppeld. Verder worden naast beurzen, markten en tussenpersonen achtereenvolgens de waardepapieren, de verzekering, het transport en uiteindelijk het zee- en binnenvaartrecht in hun volle omvang behandeld.

Het hoofdstuk aangaande de handelskoop werd in deze nieuwe editie uitgebreid en het behelst ook een afdeling gewijd aan het documentair krediet.

Een uitvoerige uiteenzetting aangaande het faillissement en aanverwante gebieden komt het boek besluiten.

Het werk van Prof. Dorhout Mees is een zeer lijvig boekdeel geworden van meer dan 900 bladzijden. De nieuwe editie laat ons toe andermaal de uitzonderlijke hoedanigheden van dit werk te onderstrepen, nauwkeurigheid in de bepalingen, duidelijkheid in het betoog en overvloed aan documentatie.

Het lijdt geen twijfel dat de 3e uitgave van dit voortreffelijk werk, dat vooral voor de Nederlandse studenten in de rechten een onschatbare wegwijzer is in de uitgebreide stof van het handelsrecht, niet de laatste uitgave zal zijn.

Prof. Mr. Dr. G. Van den Bergh. — Verzamelde staatsrechtelijke opstellen. Supplement derde bundel. — N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn, 1961. 90 p.

Aan de drie bundels « Verzamelde staatsrechtelijke opstellen », welke Prof. G. Van den Bergh in de laatste jaren heeft laten verschijnen, werd thans een supplement toegevoegd, waarin nog enkele studiën van de auteur werden samengebracht.

In het voorwoord worden wij ervan verwittigd dat de schrijver, die thans tot het emeritaat is gekomen, wel geen nieuwe opstellen over hetzelfde onderwerp meer zal schrijven en dat zijn belangstelling verlegd is geworden naar een ander dan het staatsrechtelijk terrein. Dit is voorzeker te betreuren, want de opstellen van Prof. Van den Bergh waren steeds origineel en belangrijk en hadden een stimulerende invloed.

Uit de in dit supplement verzamelde opstellen vermelden wij: « De grondwettelijke bevoegdheid van de rechterlijke macht », « Rechtstreekse verkiezingen voor het Europese Parlement », de colleges gegeven door de hoogleraar aan de universiteit van Cambridge in 1959 « On electoral systems » en uiteindelijk de afscheidsrede die Prof. Van den Bergh uitsprak aan de universiteit van Amsterdam bij zijn op rust gaan.

Wanneer hij in 1936 bij de aanvang van zijn universitaire werkzaamheid, zijn inaugurale oratie uitsprak handelde hij over « De democratische staat en de niet democratische partijen ». Deze rede heeft destijds zeer veel ophef gemaakt omdat, in tegenstelling met vele democraten, Prof. Van den Bergh de stelling verdedigde dat de democratie alle anti-democratische propaganda moest onderdrukken. Zijn afscheidsrede is thans getiteld « De democratische staat en de democratische partijen ». Het is ten slotte een hoogstaand pleidooi voor verdraagzaamheid.

Jurisprudentie van het Hof van Justitie. — Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen. — Luxemburg.

Van de Jurisprudentie van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen is thans verschenen aflevering 2 van deel VI (1960) en de eerste drie afleveringen van deel VII (1961), met enkele zeer belangrijke arresten, waaronder datgene tussen de ambtenaar bij de E.G.K.S. Jean Humblet en de Belgische Staat betreffende de toepassing van het belastingrecht op internationale ambtenaren.

Tevens is een afzonderlijk boekdeel verschenen met

« Indices » over de vijf eerste delen (1954-59) waarin, in vier talen, een zeer uitvoerige inhoudstafel op al wat in deze periode gepubliceerd werd is uitgewerkt.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

De plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen zal plaats hebben op zaterdag, 14 oktober e.k., te 15 u. in de Assisenzaal van het Gerechtsgebouw.

Mr. Werner Lens zal de openingsrede houden getiteld « Pleidooi voor de Man van Lebak ».

OVERZICHT DER BELGISCHE WETGEVING

1 mei — 31 mei 1961)

I. Staats- en Administratief Recht.

A. Ministeries — Inrichting — Kaders — Openbare Instellingen.

1. *Binnenlandse Zaken.* — Het K.B. van 24 maart 1961 (S. 2-3 mei - 3878) wijzigd het K.B. van 20 januari 1961 waarbij aan de provinciegouverneurs de uitoefening wordt opgedragen van de machten die bij de artikelen 47, 48, 49 en 51 der wet van 10 maart 1925 tot regeling van de openbare onderstand aan de Koning zijn toegekend.

2. *Hoge commissie voor pensioenen.* — Het K.B. van 18 februari 1961 (S. 4 mei - 3911) wijzigd het K.B. van 29 mei 1959 tot benoeming van de griffiers-verslaggevers bij de Hoge Commissie voor pensioenen.

3. *Diensten van de Eerste Minister.* — Het K.B. van 2 mei 1961 (S. 12-13 mei - 4155) regelt de uitoefening van het ministerieel gezag over de diensten van de Eerste Minister.

4. *Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin.* — Het K.B. van 17 april 1961 (S. 12-13 mei - 4174) vult aan het K.B. van 29 februari 1960 houdende vaststelling van de schalen verbonden aan de bijzondere graden van het Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin.

5. *Ministerie van Landsverdediging.* — Het K.B. van 9 mei 1961 (S. 19 mei - 4339) wijzigd het K.B. van 11 juni 1957 tot vaststelling van de verdeling der officieren in actieve dienst bij de luchtmacht in vredes-tijd.

6. *Landbouwinvesteringsfonds.* — Het K.B. van 15 mei 1961 (S. 19 mei 4343) stelt het algemeen reglement van het Landbouwinvesteringsfonds vast.

7. *Ministerie van Openbaar Ambt.* — Het K.B. van 23 mei 1961 (S. 25 mei - 4454) stelt het statuut van het personeel van het Instituut voor geneeskundige controle vast.

8. *Ministerie van Openbaar Ambt.* — Het K.B. van 23 mei 1961 (S. 25 mei - 4456) stelt het organiek ka-

der van het Instituut voor geneeskundige controle vast.

9. *Afrikaanse Zaken.* — Het K.B. van 24 april 1961 (S. 26 mei - 4474) wijzigt het K.B. van 28 juni 1960 houdende het statuut van de ambtenaren van het Bestuur in Afrika, van de kaders van het onderwijs, van de rechterlijke orde en van de gerechtelijke politie der parketten en van de aanvullingsambtenaren in dienst op 30 juni 1960.

10. *Ministerie van Openbaar Ambt.* — Het K.B. van 8 mei 1961 (S. 26 mei - 4475) wijzigt de tabel houdende de diploma's en getuigschriften van genoten onderwijs vereist voor de kandidaten voor een Rijksbetrekking, gevoegd bij art. 16 van het K.B. van 2 oktober 1937.

11. *Ministerie van Landsverdediging.* — Het M.B. van 12 mei 1961 (S. 26 mei - 4486) stelt de comptabiliteit van het materieel der instellingen van het Ministerie van Landsverdediging in.

12. *Werkrechtshraden - Bezoldiging van griffiers.* — Het K.B. van 21 april 1961 (S. 6 mei - 3986) wijzigt het K.B. van 27 oktober 1956 houdende bezoldigingsregeling van de griffiers en de adjunct-griffiers bij de werkrechtshraden.

B. Economische zaken.

13. *Land- en Tuinbouwteeling.* — Bij M.B. van 20 april 1961 (S. 5 mei - 3957) wordt een land- en tuinbouwteeling op 15 mei 1961 voorgeschreven.

14. *Statistieken - Zuivelnijverheid.* — Het M.B. van 24 april 1961 (S. 12-13 mei - 4157) wijzigt dit van 20 december 1948 houdende instelling van een maandelijke statistiek van de voortbrenging in de zuivelnijverheid.

15. *Statistieken - Valorisatienijverheid.* — Bij M.B. van 21 april 1961 (S. 25 mei - 4444) wordt het opmaken van een jaarlijkse statistiek van de valorisatienijverheid van schroot, afval en resten van non-ferrometalen voorgeschreven.

C. Financiën.

16. *Lening door de Nationale Kas voor Beroepskrediet.* — Het M.B. van 21 april 1961 (S. mei - 4308) keurt de uitgifte goed door de Nationale Kas voor Beroepskrediet, van een lening met 5, 8 en 11 jaar looptijd, groot 250 miljoen.

17. *Lening door de N.M.B.S.* — Bij K.B. van 16 mei 1961 (S. 19 mei 4342) wordt de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen gemachtigd een lening van 50 miljoen Zwitserse franken uit te geven.

18. *Wetsontwerpen inzake begroting.* — Krachtens de wet van 23 mei 1961 (S. 25 mei) blijven bij de Kamers aanhangig de wetsontwerpen houdende de begrotingen voor het dienstjaar 1961.

19. *Verbintenissen van het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet.* — Het K.B. van 19 mei 1961 (S. 31 mei - 4569) verhoogt de grens der verbintenissen van het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet.

D. Buitenlandse zaken.

20. *Invoer.* — Het M.B. van 12 mei 1961 (S. 18 mei -

4298) wijzigt de bijlage tot het M.B. van 27 december 1960 houdende schorsing van de verplichting tot overlegging van een vergunning bij de invoer van bepaalde goederen;

E. Onderwijs.

21. *Verlofregeling.* — Het K.B. van 22 maart 1961 (S. 6 mei 1961 - 3984) coördineert de vacantie- en verlofregeling in het onderwijs.

22. *Prijs van Rome.* — Het K.B. van 20 maart 1961 (S. 10 mei - 4076) stelt het organiek reglement vast voor de toekenning van de prijs van Rome voor de schilder-, beeldhouw- en bouwkunst.

23. *Nieuwe humaniora-afdeling.* — Het K.B. van 24 maart 1961 (S. 10 mei - 4078) wordt bij wijze van proef een humaniora-afdeling, modern-wetenschappelijke B opgericht.

F. Openbare werken en wederopbouw.

24. *Oorlogsschade.* — Het K.B. van 24 april 1961 (S. 2-3 mei - 3879) stelt inzake oorlogsschade aan boten de integrale vergoedingscoëfficiënten toepasselijk op geheel het Rijk voor de periode van 1 april 1961 tot 30 september 1961 vast.

G. Landbouw.

25. *Melk.* — Het M.B. van 27 april 1961 (S. mei - 3906) stelt het bedrag der premieën vast toegekend aan de instellingen die uit Belgische melk zekere melkderivaten voortbrengen.

26. *Melk.* — Het M.B. van 8 mei 1961 (S. 12-13 mei - 4156) wijzigt dit van 27 april 1961 houdende vaststelling van het bedrag der premieën toegekend aan de instellingen die uit Belgische melk zekere melkderivaten voortbrengen.

H. Volksgezondheid.

27. *Handel in slachtvee.* — Het M.B. van 21 april 1961 (S. 22 mei - 4402) wijzigt het M.B. van 11 maart 1953 genomen in uitvoering van het K.B. van 9 maart 1953 betreffende de handel in slachtvlees en houdende reglementering der keuring van hier te lande geslachte dieren.

28. *Vervoer van vlees.* — Bij M.B. van 21 april 1961 (S. 22 mei - 4402) worden maatregelen getroffen tot uitvoering van het K.B. van 14 juni 1960 betreffende het vervoer langs de weg van voor menselijk verbruik geschikt vers, bereid en verduurzaamd vlees, vet en slachtafval.

II. Arbeidsrecht en Maatschappelijk Hulpbetoon.

29. *Arbeid - Banken.* — Bij K.B. van 18 april (S. 2-3 mei - 3881) wordt algemeen verbindend verklaard de beslissing van 24 november 1960 van het Nationaal Paritair Comité voor de banken tot vaststelling van de wijze waarop een vacatiebijslag voor de jaren 1961, 1962 en 1963 wordt verleend.

30. *Arbeid - Filmbedrijf.* — Bij de K.B. van 19 april 1961 (2-3 mei - 3882) wordt algemeen verbindend verklaard de beslissing van 9 maart 1961 van het Nationaal Paritair Comité voor het filmbedrijf, betreffende de bezoldiging van het werk op zondag in de onderne-

mingen van het filmbedrijf welke het filmjournaal verzorgen.

31. *Arbeid - Zeevisserij.* — Bij K.B. van 21 april (S. 6 mei 1961 - 3987) wordt algemeen verbindend verklaard de beslissing van 27 januari 1961 van het Nationaal Paritair Comité voor de zeevisserij betreffende gelijke beloning voor arbeid van gelijke waarde voor mannelijke en vrouwelijke arbeidskrachten.

32. *Arbeid - Verzekeringswezen.* — Bij K.B. van 19 april 1961 (S. 8 mei - 4026) wordt algemeen verbindend verklaard de beslissing van 31 januari 1961 van het Nationaal Paritair Comité voor het verzekeringswezen tot vaststelling van de wijze waarop een vacantiebijslag voor de jaren 1961, 1962 en 1963 wordt verleend.

33. *Arbeid - Ondernemingen van bitterspaathgroeven.* — Bij K.B. van 24 april 1961 (S. 12-13 mei - 4171) wordt algemeen verbindend verklaard de beslissing van 4 oktober 1960 van het Nationaal Paritair Comité voor het groefbedrijf waarbij de lonen van de arbeiders tewerkgesteld in de ondernemingen welke onder het Gewestelijk paritair comité voor het bedrijf der bitterspaathgroeven en -ovens in het administratief arrondissement Namen vallen, worden vastgesteld en gekoppeld aan het indexcijfer der kleinhandelsprijzen van het Rijk.

34. *Ziekte- en invaliditeitsverzekering.* — Het M.B. van 21 maart 1961 (S. 20 mei 1961 - 4365) wijzigt het M.B. van 22 september 1955 tot uitvoering van het orgaan K.B. der ziekte- en invaliditeitsverzekering.

35. *Arbeid - Ondernemingen voor buitenlandse handel- en scheepvaartbureaus.* — Bij K.B. van 15 mei 1961 (S. 22 mei - 4400) wordt algemeen verbindend verklaard de beslissing van 25 oktober 1960, van het Nationaal Paritair comité voor de ondernemingen voor buitenlandse handel en maritieme kantoren, tot wijziging van de beslissing van 12 september 1956, betreffende de vermindering van de arbeidsduur van de bedienden van de buitenlandse handel en van de scheepvaartbureaus algemeen verbindend verklaard bij K.B. van 12 augustus 1957.

III. Fiscaal Recht.

36. *Invoerrechten.* — Het K.B. van 21 april 1961 (S. 2-3 mei - 3862) wijzigt het K.B. van 27 december 1960 tot instelling van een bijzonder recht op de invoer van sommige landbouw- en voedingsproducten.

37. *Met het zegel gelijkgestelde taksen.* — Het K.B. van 3 mei 1961 (S. 5 mei - 3940) wijzigt het wetboek en de algemene verordening op de met het zegel gelijkgestelde taksen.

38. *Overdrachttaksen bij de invoer.* — Het K.B. van 4 mei 1961 (S. 5 mei - 3943) wijzigt het K.B. van 11 maart 1953 houdende verhoging der overdrachttaksen bij de invoer.

39. *Invoerrechten.* — Het K.B. van 10 april 1961 (S. 18 mei - 4299) wijzigt het tarief van invoerrechten.

40. *Accijnsrechten.* — Het M.B. van 16 mei 1961 (S. 19 mei - 4340) wijzigt het reglement gevoegd bij het M.B. van 5 juni 1939 waarbij de heffing van de accijnzen op gegiste vruchtendrank en op sommige alcoholhoudende vloeistoffen is gereguleerd.

41. *Overdrachttaksen bij invoer.* — Het K.B. van 15 mei 1961 (S. 30 mei - 4552) wijzigt het K.B. van 11 maart 1953 houdende verhoging van de overdrachttaksen bij de invoer.

42. *Invoerrechten.* — Het M.B. van 29 mei 1961 (S. 31 mei - 4570) wijzigt het M.B. van 28 december 1960 houdende instelling van een bijzonder recht bij de invoer van sommige landbouw- en voedingsproducten.

H. Boonen.

MEDEDELINGEN

Nota met betrekking tot de nieuwe licentie in sociaal recht, verbonden aan de Rechtsfaculteit van de Vrije Universiteit van Brussel.

Sedert enkele maanden is het bij de Rechtsfaculteit volstrekt noodzakelijk gebleken een gespecialiseerd onderwijs van het sociaal recht in te voeren. De steeds groeiende uitbreiding van deze tak van het recht — een klaarblijkelijk economisch en sociaal feit —, de noodzakelijkheid hieraan, in de mate van het mogelijke, een coördinatie te geven waarvan de afwezigheid zeer scherp gevoeld wordt, ten slotte het ontwerp van oprichting van sociale rechtbanken, rechtvaardigen inderdaad de vorming van gespecialiseerde juristen. Voor deze vooral juridische vorming is gebleken dat zij eveneens een sociologisch aspect moet omvatten, niet zozeer bestaande uit een theoretisch onderwijs dan wel in de werkelijke bewustwording van de vraagstukken die zich bij de werknemers stellen.

Om in de mate van het mogelijke deze desiderata te beantwoorden, wordt de licentie in sociaal recht, zo in de Franse als in de Nederlandse taal, als volgt ingericht :

Het onderricht hiervan zal toegankelijk zijn voor de studenten van het laatste jaar rechten, daar het examen in elk geval slechts na het bekomen van het einddiploma der rechten mag afgelegd worden.

Normaal, evenwel, zullen deze studies na de studies der rechten kunnen plaats hebben, aangezien de cumulatieve uitzonderlijke arbeidsmogelijkheden veronderstelt.

Het eigenlijke *onderwijs*, dat een totaal van 200 uren omvat en zich over een academisch jaar uitstrekt, zal betrekking hebben op het grondig bestudeerde arbeidsrecht, de grondig bestudeerde sociale zekerheid, de sociale verzekeringen en de ziekenfondsen, het internationaal sociaal recht, de procedure voor de rechtsmachten van de arbeid en van de sociale zekerheid, de beroeps- en vakbondverenigingen, collectieve overeenkomsten en arbeidsconflicten, het vergelijkend sociaal recht, en het strafrecht van de arbeid en de sociale zekerheid. Dit onderwijs zal door een examen bekrachtigd worden.

Bovendien, zullen de recipiendi een of meer *stageperioden*, van een totale duur van drie tot zes maanden, moeten doormaken. Deze stageperioden zullen, met instemming van de professor die de verhandeling, waarvan hierna sprake is, leidt, bepaald worden, aangezien zij tot doel hebben zowel de redactie van deze verhandeling voor te bereiden als de recipiendi een sociologische vorming te bezorgen. Deze proefperioden zullen, volgens de keuze van de recipiendi en volgens hun mogelijkheden, tijdens de studies of na het slagen in het examen mogen volbracht worden.

Ten slotte, zal de titel van speciaal licentiaat in sociaal recht het opstellen en verdedigen van een

verhandeling vereisen. Het onderwerp van die verhandeling zal door een der professoren, onder wiens leiding zij zal voorbereid worden, moeten aangenomen worden. De redactie hiervan zal ten laatste binnen de drie maand volgend op de laatste stageperiode moeten geëindigd zijn.

De Universiteit hoopt dat deze nieuwe licentie aan de verschillende doelstellingen waarvoor zij opgericht werd zal beantwoorden, d.w.z. de vorming van specialisten van het sociaal recht, zo voor de recrutering van de toekomstige magistraten van de arbeid als voor de juristen die door de ministeriële departementen en de parastatale of gespecialiseerde private instellingen gevraagd worden.

Algemene Praktische Rechtsverzameling

De raad van beheer der Algemene Praktische Rechtsverzameling heeft in zijn vergadering van 14 juni 1961 op aanvraag van meerdere belangstellenden en auteurs beslist, de datum voor de inzending der verhandelingen, met het oog op de Vleurinckprijs, te verlengen tot 15 maart 1962.

De uitslag zal bekend gemaakt worden in de loop van de maand september daaropvolgend.

CURIOSUM

Naar aanleiding van het verslag over de werkzaamheden van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen gedurende het vorig gerechtelijk jaar, dat verscheen in het Rechtskundig Weekblad van 3 september l.l., ontving de Voorzitter van de Conferentie van een onbekend gentleman het hieronder staand anoniem schrijven.

* * *

Aan het rechteroog van de eentalige barbaar *Yvo De Weerdt* (en dan nog van een ruw dialect!) die deze *Enormiteit* heeft geschreven in het R.W. van 3.9.1961, kol. 52:

«... hoewel de opvattingen over de waarde van het Frans als rechtstaal zeer verdeeld zijn...»

deze passage van het boek *L'art de la diplomatie par Sir William Hayter, brits ambassadeur (London)*.

«La culture française est riche, éclectique, accessible et les Français la respectent et en connaissent la valeur.»

«Les diplomates français possèdent aussi l'avantage de parler la plus belle des langues diplomatiques modernes, parfaitement adaptée, grace à sa précision et à sa clarté aux négociations et aux rédactions du texte.

Il est regrettable que son universalité en tant que langue diplomatique soit menacée par l'anglais dont les éblouissantes *ambiguités*, si précieuses en poésie, risquent d'être dangereuses en diplomatie.»

* * *

Spreek me dan niet van de *Vlomse Juridische Taal*. Ze is nog niet in wording. Ze is onduidelijk.

Men vergelijkt natuurlijk niet Racine, Pascal en Montherlant met de bakker Stijn Streuvels (alias Frank Lateur).

Het is te begrijpen dat de Vlamingen (die geen Frans kunnen hetgeen overaal geleerd wordt in het buitenland) maar waarvan ze bang zijn een minderwaardigheidscomplex hebben en altijd zullen hebben.

De mededinging is inderdaad niet denkbaar.

* * *

De Voorzitter der Conferentie zendt ons dit schrijven als curiosum toe en zegt in zijn brief zeer gevat:

«De eer van dit curiosum komt eerder toe aan de Heer Leliard. De anonieme schrijver zou dit artikel van deze taalkundige moeten herlezen, waarin citaten voorkomen nopens de armoede en de dubbelzinnigheid der Franse taal van Henri Capitant en René Grassin (R.W. 20.11.60, kol. 566).

TIJDSCHRIFTEN

Omnilegie : jrg. 1961 - nr. 7-8 :

Wetgeving.

Rechtskundig Tijdschrift voor België : jrg. 1961 - nr. 2 :

R. Van Lennep, Algemeen disciplinair recht (vervolg). — J. Van Heurck, De eigendom der edele stoffen in Kongolees Recht.

Nederlands Juristenblad : jrg. 1961 - nr. 31 :

J. M. Kan, De overheidssubsidie. — W. Nolen, Buiten de grenzen van het compromis. — J. C. Van Oven, Prof. Mr. C. Weststrate †. — Ed. Emmering, Publicatie van rechterlijke uitspraken. — J. C. Van Oven, Procureurstelling in kortgeding. — B. W. F. Paauwe, De ontwikkeling van de «Kosten-Geleide-Rechtsbijstand» en de Wet van 1 augustus 1936.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie : jrg. 1961 - nr. 4690 :

A. Govers en F. van den Hoonaard, Het openbaar register en het kadaster. — J. Klein, De betekenis van artikel 179, al. 2 B.W. t.a.v. op naam staande zaken. — S. Gerbrandy, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Zakenrecht (II, slot.).

Journal des Tribunaux : jrg. 1961 - nr. 4330 :

P. Struye, Thomas Braun. — J. Kirkpatrick, Le précompte.

Recueil Général de L'enregistrement et du Notariat : jrg. 1961 - nr. 20372 à 20377 :

Sociétés. — Biens. — Enregistrement. — Succession. — Taxe de luxe. — Taxe de transmission et taxe de luxe. — Taxes assimilées au timbre.

Recueil Dalloz : jrg. 1961 - nr. 30 :

M. Le Roy, La réparation du préjudice corporel : le calcul «au point».

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad